



# Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN



לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י  
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מריס שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

עין משפט  
גד מוצה  
קבו א מיי פ"ה מהל'  
ממיה הלכה יח מנג  
עשין פב טושי"ע ופ"ה  
סיון קלה סקף ט יומן  
זו סקף ז יומן שטו  
סקף א:  
קב ב ג מיי פ"ז  
מהלכות גניבה הלכה  
ז:  
קב ד מיי פ"ה ספ"ה  
הלכה ג ועשין  
השגות ומ"מ ופ"ה  
מהלכות גניבה והלכה  
הלכה ג ועשין מ"מ ופ"ה  
סמג לאוין קנה טושי"ע  
ח"מ סיון מט סקף ז:  
ק"ה ה ז מיי פ"ה ופ"ה  
טקי ממון הלכה ז  
סמג עשין פו טושי"ע ח"מ  
סיון מט סקף א:  
ק"ה ז ח מיי פ"ה מהלכות  
פ"ה הממיה הלכה  
ד:  
ק"ב ט מיי פ"ה מהל'  
טקי ממון הלכה ז  
סמג עשין פו טושי"ע  
ח"מ סיון מט סקף ז:  
ק"ה י מיי פ"ה מהלכות  
פ"ה הממיה הלכה  
ה:  
סמג עשין ק"ה:  
ק"ה יא מיי פ"ה מהל'  
ממון הלכה ז סמג  
עשין פו טור ח"מ סיון  
מט:

# עמ:

# מרוכה

# פרק שביעי

# בבא קמא

# מסורת הש"ס

(א) לעיל מ. (ב) עשין  
פ"ה יומא ג: ד"ה  
כפולא (ג) [מנעמ כה.  
ממיה טו. (ד) עשין  
חוספות לקמן פ"ה ד"ה  
לא] (ה) [ב"ב כג.  
(ו) [ב"ב ס: ע"ז לו.  
הריות ג: (ז) [מספ"ה  
פ"ה ה"ד] (ח) [ב"מ מה.  
ט עשין גשין ח:  
(י) לקמן פג. שבת טג:  
(כ) דברים יט ה, (ל) ציל  
שט ע"ב תורה קסב.  
(מ) לקמן פ ע"א.

## הגהות חב"ח

(ב) גמ' יומא במגולין:

## הגהות מהר"ב

רשב"ר  
אן רש"י ד"ה פ"ה  
הקדשים וכו' ע"כ  
כע"ה מהל' ע"כ  
ממק:

## תורה אור השלם

(א) והוא א"ש מראה וכו'  
המבדיל תחת יד א"י  
בשבת וכו' את התחת  
מ"ה המבדיל והתחת  
בפנינתו: (אשכול ב. מ.)  
(ב) וישמיו לו בעלי  
שכם מארבים על  
ראשי החרים וכו'  
את כל אשר יעבר  
עליהם בדרך יעבר  
לאביהם: (שופטים ב. מ.)  
(ג) הוי המעמיקים מן  
לפתח עצה והיה  
במשך עשיתם  
ויאמרו מי ראנו וכו'  
(ד) ויאמרו לא יראתה  
אלא יבין אלהי עיבב:  
(ה) ויאמרו אלי עון בית  
ישראל והתה גדול  
בפניך מאד והתפלל  
הארץ וכו' והעיר  
מקלה משה פי אמרו  
ע"ב ו' את הארץ וכו'  
ראת: (ויקרא טו. ט.)

## הגהות וציונים

(א) בכתיב טוסימ  
(וכ"ה בספרי היר"ד):  
(ב) רש"י מ"ז (גליון):  
(ג) ביר"ק פ"ה יג' אדם  
חזירין בכל מקום (וכ"ה)  
בכתיב ובתוס' לקמן פב  
ע"ב ד"ה לא: (ד) [עשין  
רש"י חולין קטו ע"א  
תענית י ע"א ד"ה  
ירשבא משמע גרס  
הכא ריש"י] (ה) [גליון  
וכתיב וכו' מש"כ  
(וכ"ה ברש"י דפ"ה):  
(ו) [בבב"ר  
(רש"י, וכ"ה בכתיב):  
(ז) [דס"ד א"י  
דפ"ה]: (ח) [וכתיב:  
(ט) [נציל ולא דמי:  
(י) [כתיב וכו' ד"ה:  
(יא) [דפ"ה שפ"ה  
(יב) [שפ"ה  
שמוצרות ואולי צ"ל  
שפ"ה מלשון ובער  
בשה (אח): (יג) [כתיב  
ושפ"ה: (יד) [עצ"ס ליתא  
בדפ"ה וכו' וכן מחקק  
(ט) אולי צ"ל בטהרתה

שכירות המטלטלין. שהשכיר לו כליו: בני שטרא נידוהו. בתמיה  
הא לא מקטו מעלולין אלא נמשכה כדלמין בקדושין (דף ק).  
והיה נמי דמקט נכספא לעין קצולו מי שפ"ה. מיהו בשטר לא מיקטו  
ממדי דדברים בעלמא ניהו כדלמין כהוזב (ג"מ דף מט). דברים  
אין זהם משום מחוקרי אמנה:  
שהטמין בחורשין. שנטמן צינר  
לגנוז בהמות הרועות שס: ובין  
דראוהו גזין הוא. ולא דומה ל' לגנוז  
פמי שנים דהתם אע"ג דחו ליה  
שאר אינשי לא מיקספי מנייהו  
דמינר אמר לא מנייהו שקילנא מידי  
אלז מורשין מרעה לכל היל ולא ידע  
דמאן ניהו הך בהמה וכוין דלא  
מיקספי מכולי עלמא גזין הוא:  
ההמירה תורה. לשלם כפל ארבעה  
וחמשה: השוה כבוד עבד. לא ירא  
מזני אדם כדך שלא ירא מהקצ"ה  
אלז גנז לא השוה עבד לקונו אלא  
כיבד העבד יותר מקונו שהוא ירא  
מזני אדם ומעין של מעלה לא מוהר:  
לפתיור עצה. כמו להסמיר יוען  
במקמריס לגנוז להרע: שה  
שהרכיבו. הגנז על כפיפו וחלוז את  
עלמו ט לפיך היקל הקצ"ה עליו  
בתשלומין: **מתני' אין מגדלין בהמה**  
**דקה בארץ ישראל. משום ישוב א"י**  
**שמעתי. את השדות וכל שדות א"י**  
**סמין לישאל: אב"ג מגדלין בסוריא.**  
ארס לונה דדוד כיבזה וקסנד דלא  
שמה כיבז. והוא כחזה לארץ ובחזה  
לארץ מותר לגדל דלא מיישקין לשוב  
ואס יסמיו שדות אחרים שלמנה:  
**אין מגדלין תרנגולין בירושלים. אפי'**  
**ישראל: מפני הקדשים. שישאל**  
**אולכים שס כשר שלמים ומודה**  
**ומעשר בהמה ודך תרנגולים לנקח**  
**באשפה שמ"ה יצאו א"י ע"כ כעשה**  
**מן השך ויטמאו את הקדשים: ו"א**  
**ידעו כהנים תרנגולין. כלל א"י: מפני**  
**הטהרות. שהכהנים אוכלין תרומה**  
**הן נרביץ להושר בעהמין: חזירין.**  
טעמא מפרש בגמרא: **את הכ"ב.**  
**מפני שנושך ומנעם ומפלת אשה**  
**מירמחו: נישוים. פמים שלא ילכדו**  
**בהן יוני בני היסוד: שלשים ריב.**  
ארבע מילין: **גמ' בחורשין.**  
ציערות כדמתרגמינן ציער. מורשא:  
ולתרישה: שלא ישהה האחרונה  
שבהן שלשים יום. לקט בהמות קודם  
לרגל שלשים יום וסמוך לרגל לא  
יאמר הריני שוחט את המוקדמות  
ומאחר את האחרונות אף לאחר  
הרגל עד מלאות שלשים יום למקמן:  
והטעם  
בשלשלת. אין פורסין נישוים. ליונים אלא אם כן היה רחוק מן הישוב ל'  
ריס: **גמ' ת"ר אין מגדלין בהמה דקה בא"י אבל מגדלין בחורשין שבארץ**  
**ישראל אבל מגדלין במדבר שביהודה ובמדבר שבספר עכו ואף על פי שאמרו אין מגדלין בהמה**  
**דקה אבל מגדלין בהמה גסה לפי שאין גזרין גורה על הצבור אלא אם כן רוב צבור יכולין**  
**לעמוד בה בהמה דקה אפשר להביא מחוצה לארץ והביא מחוצה לארץ**  
**ואף על פי שאמרו אין מגדלין בהמה דקה אבל משהה הוא קודם לרגל שלשים יום וקודם משתה בנו**  
**ל' יום ובלבד שלא ישהה את האחרונה שלשים יום דס"ד א"י דאי נפק ליה רגל ומכי זבנה עד השתא אכתי לא**  
**מלו ליה תלתין יומין לא נימא תלתין משרא שרי ליה לשהויי אלא כיון דנפק ליה רגל לא מבעי ליה לשהויי**  
**והטעם**

שהטמין בחורשין. פי' הטמין עלמו וס"ד שהלך נחשאו וטבת  
הבהמה במקום שהוא ומש"ה פריך והא לא משך:  
**כיון דראוהו גזין הוא.** כלומר שעושה במקום גלוי ולא דמי  
לגונב צבית או נחצר: **ר"ב יוחנן הא דמטמרי כו'.**  
למ"ד בהכנס (לעיל דף טו. ושם)  
לר"י יוחנן לקטים מוויין כיון דמטמרי  
מאינשי גנז הוא אלטרין להאי  
טעמא דלמ"ד דגולן הוא לר' יוחנן  
לא צריך להאי טעמא כלל:  
**מפני מה ההמירה תורה כו'.**  
צטונן טענת גנז וטענת  
גזין לא שייך היא טעמא כלל:  
**אין מגדלין בהמה דקה. אפי' צבית**  
**קאמר** לרעות אפי' בהמה  
גסה אסור כדלמין פ"ה טור  
רועה בהמה גסה ואחד רועה בהמה  
דקה וס"ה והא דמסיק התם דרצא  
מגדלין איתמר למגדלי בהמה דקה  
בארץ ישראל פסולין בחזנה לארץ  
כשרים מגדלי בהמה גסה אפי' צבאי  
כשרים מאי קמשמע לן דהא דבחו"ל  
כשרים ממני' היא דלפי' כסוריא  
שרי כ"ש בחו"ל ויש לומר דודאי לא  
אלטרין אלא אידי דלמור דנא"י  
פסולין קמסיס דבחו"ל כשרים  
ומגדלי בהמה גסה דלפי' צבאי  
כשרים אלטרין לאשמועינן דאי  
ממתניין הוה אמנה דלפי' גסה  
אסור והא דנקט דקה לאשמועינן  
דלפי' דקה שרי כסוריא ונראה דהא  
דלמין צב"ק דצ"מ (דף טו): לרועה  
בהמות של אחרים כשר דאין אדם  
חוטא ולא לו היינו דוקא גסה שומר  
לגדל אלז דקה צבאי או צבאל לרז  
אין נראה לחלק בין מגדל שלו לשל  
אחרים דהא אפי' קשורה כרעי  
המטה אסור ולא כדברי המפרש  
לקמן דסבר רב הונא שומר למסור  
לאשמו. כמו שומר לרועה ולכן  
היתה מנערת להו חוצה דהא כיון  
דצבאל כאי' לבהמה דקה אין לו לחלק  
צין על ידי עצמו צין ע"י אחרים  
והנהו עיז דכלי חושלי צנהרדעא  
בזוקת בהמס (ב"ב דף קו. ו) וקאמר  
שאני עיז דמסירי לרועה אף על גב  
דנהרדעא היא צבל שמא לא היו כל  
צבל כאי' לבהמה דקה שגס רב  
הוא לא החמיר וכן משמע דלפי' ע"י  
אחרים אסור מדלמ מסר ההוא חסיד  
בהמה לרועה וכן צעלי צמים צבגלי  
מסתמא לא היו מרעין צעמאן את  
לאן ורועה שעשה תשובה מי  
לא עסקין שמואל אחרים שיעו  
לו ופ"ה הכי קאמר ימכר על י:  
והטעם

## ליקוטי רש"י

שכירות דמקום  
השכיר לו עמו שבתקן  
כסף או שחטו לו עגלים  
צמי (מוסק) [ומשכר]  
ומסר לו העטר או שהחין  
בו השוכר אין אחד מהם  
יכול לחזור (ב"מ ע"ג).  
שבישיבה במק"ה.  
ורמזה זו היא משיבה  
מעשקיה זו ורגל על יד  
ושם פ"ה. ואשמועינן  
מתינתן דלשישה משקל זו  
היא משיבה ולעיל טו.  
ויגזר את החזית מיד  
הבב"ר. גול משמע  
שאלסו דרו מרו מש"כ  
טפי מעשק דכתיב ע"כ  
(כו) ויגזלו את התחת מיד  
המלך וכן צבגלי שס  
(שפסוק ט) ויגזלו את א  
אשר יעטר עליהם דרך  
(ב"מ ק"ה). לא הוגל לא  
שיך גול בעת טלה שטל  
כמו ויגזלו את התחת מיד  
המלך כדלמך צבגל קמח  
ושם לו: דגול לא היו אלז  
חוטין דבר מיד פתרו  
כדלמך מנערה [מהירין  
זו. דלא היו גזין  
דלוייתא אלז גול מירו  
כמו ויגזלו את התחת מיד  
המלך (וימא ע"ה).  
בבב"ר. כלומר על  
כרמי אמר כן כאלו (א)  
אפשר לומר כן וכן כל  
כרמיס כשה"ס ושם טו.  
אמר רבן יוחנן בן  
זכאי. תם המקום על  
כפון של כרמיס ע"כ  
שהיך צבגלי ולא נחמה  
ולאו לנשאו על נחמה  
משל משה טעמא  
על כפון משל ארבעה  
הואל ומתנה טו ושמיה  
כ"ה. מפני הקדשים.  
שתרגולין מוקין בנאשם  
ומניסין כר  
פמים ומטמאין את  
הקדשים ולקמן פ"ה.  
נישוים. ע"כ. כממורה  
[כתובות ג:].

מהר"ב רשב"ר (וכ"ה בנמוק"י). ובהגהות ר' צבי ברלין (בילק"מ) גרס ע"כ. ורש"י ש גרס בשר. וע' רש"י לקמן פב ע"ב ד"ה משום: (ל) כתיב דפ"ה שהכהנים אוכלי תרומה הם וצדיקים להוהו: (של התרומה): (ג) ציל בחורשא (כתיב): (ד) יש להוסיף דהא (בייש):





צינים

ז אין מגדלין בר. אבל מגדלין בר. ע"ט ע"ב עמית כ"ה ע"א תמורה ט"ו ע"ב. מ"י פ"ה מהל' ג"מ ה"ב סמ"ג עשין ס"ו טו"ט ע"מ מ"מ ס"י ט"ט סמ"א. אין מגדלין תרגומין בר ו"א מהל' צ"ח כ"ה מ"י פ"ו מהל' צ"ח הנחירה ה"ד.

שינויי נוסחאות

ז בבארי ישראל. נמשכ"ג של א"י. תרגומין. כ"ח תרגומין. כהנים. נ"מ כהנים.

תוספות חדשים

ז בהר"ב ד"ה אין מגדלין תרגומין בר. ושמו יבואו עצם בר. וי"פ רש"י. וקשה להא אין מטמאים עלמות בשליש ונגנלות מלאכה נפ"ד לעדות משנה ג' (מפורשים ז"ל).

ראשון לציון

ז הרי"ב ד"ה אין מגדלין תרגומין בר. ושמו יבואו עצם (כשעורה) מן הישר בר. ז"ל ושמו יבואו על פני עמית בר. וכ"א בפ"ט נמשנה דע דרש"י שם דף פ"ב ע"ב.

חידושי מהרי"ח

לאמי דאפילו מה אינו פטור מכפל אבל קרן חייב כהכנת הרב תרי"ט לכן טיים בסוף ומת פטור מכלום וע"כ צ"ל כן דהוא ב' החולקת דתנא כסיפא הגבירו או שהוציאו מרשות בעלים ומת וקשה שאם הוציא למת לי כלל מת דאטו כל גבגב צריך דווקא שימת אצלו והיה לו לומר הגבירו ומת או שהוציאו

תוס' דקמ"א

ז [אוח סב] חיי"ט ד"ה הגביהו. תחזור הפרה לבעלים. ונתנו לבכורות בנו ולבע"ח. שיעשו להם אפותיקי דנעשו כשומרים הרמב"ן כשיטה מקובצת. ז כמשנה [אוח טג] תרגומים בירושלים. היינו להניחם ברשות עצמן לילך בחוב העיר. אבל כלולין שלהן מותרים. כ"כ הרמ"ע מפאנו בחשובה סימן פ"ה. וכתב שם דברבורים אכוסים השלמה זוכית. וכן היא דקרא הגבר כיומא למ"ד קרא תרגול.

ליקוטים

פ"ו ז הרי"ב ד"ה אין וכו' עצם כשעורה וכו'.

שיקטנו. ונ"י דחה זה. וגם המוספות ענמם הקשו על זה. ועיין בספ"ג דכ"מ. וכחז נ"י דפטור ומייב. ר"ל הכהן או השומר. ובדפוסים שהוא שלו. ושייך לומר חייב על דרך מה שאמרו במקום אחר מחזורי הפרה לבעלים ע"כ. והרמב"ם פ"ב מהלכות גניבה מפרש למשמעו כשידע השומר או הבעל חוב שהוא גנבו. ואע"פ שגונב אחר הגנב פטור מפל כדמנן גריש פירקין כיון שהגנב לא קנהו עדיין הרי חלו כגונבין מרשות הבעלים. כך כתב המגיד. והראב"ד צ"ל שהשגותיו מפרש דמתנו לבכורות בנו וכו'. לא נתנו צבית הבעלים קאמר.

ואף לאו גנב. אלא מלמא צאנפי נפשה קאמר ודין משיכה דתקנו בשומרין אשמעינן: ז אין מגדלין

בהמה דקה וכו'. ממהני דהה"ה לוי לשנות גריש פ"ו: בהמה דקה. כתב הר"ב משום ישוב ארץ ישראל שמפסקין את הזרעים נראה דאמי למימר כדעת המוספות והרא"ש דלפילו צבית קאמר דאסור והיינו דקפיד אישוב והפסקת זרעים כלומר אפילו של עמנו. ואע"ג שאין זה טעמייהו דמוספות והרא"ש. וע' במ"ג פ"ב דמנאי: אין מגדלין תרגומים בירושלים. אפילו ישראל מפני הקדשים שישאל אולכים שם נשר

פירוש המשניות להרמב"ם

הוא עיקר גדול ומועיל בדיונים. ז אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל בר. לפי שרועין בורעים. וסוריא הם הארצות

מלאכת שלמה

העמיק לשוט כאשר הוא גמ' דפוס. ז אין מגדלין וכו'. וכחז בשלמן ערוך בזירה דעה סימן ט"ז ונחשן המשפט סי' ח"ט דהאידנא שאף בארץ ישראל אין רוב שדות של ישראל מותר לגדל בהמה דקה אפי' בארץ ישראל. ועיין בספר מאירת עינים סי' ל"ד סע"י י"ג. ונלע"ד דקמי מנא האי מחי' הכא צמר דסליק מכל דיני נזקי בהמה חיה ועוף דכתיבי באורייתא נקט דיניס החללים צבהמה חיה ועוף שהם גורה מדרבנן בלבד. ועוד אפשר לומר דמנא האי מחי' הכא אגב סמיס למימני דיני תשלומין ד' וה' ויקשה לך אחר שאין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל היכי משכחת דיני תשלומין ד' וה' אי אמרת צבונה לארץ הא אין דין דיני קנסות נפ"ל דדוקא לומר דמחיי' לא מייירי אלא בזמן שישאל יושבין על אדמתן שאלו דין דיני קנסות גם צבול. ואי צא"י הא אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל לזה ענין לו כלומר דמשכחת לה צמדצרות שבא"י דהא מגדלין שם בהמה וכדא"ר אלעזר בגמ' ראוהו שהטמין עצמו בצורשין ומשך בהמה וצבחה או מכרה משלם תשלומי ד' וה' דאע"ג שהכל ראו אוחו גונב אפ"כ אינו נקרא גזלן אלא גנב כיון דמיטמר מייניהו קן נלע"ד. וכחזו חוס' והרא"ש ז"ל אין מגדלין בהמה דקה אפי' צבית קאמר דלרעות אפי' בהמה גסה אסור ואע"ג דלא פלגי רועה אלא כשצבחה בהמות של עמנו אצל האחרים נשר דלין אדם מוטא ולא לו בהמה דקה שאסורה לגדל צבית אין נראה לחלק בין מגדל שלו למגדל של אחרים דהא אפי' צבתי המטה אסור ע"כ. פי' דצבתייהו אמרו דבגן אפי' קשורה צבתי המטה ולפי' רש"י ז"ל דגמ' ר"ג פליג עלייהו דרבנן ומחיר לקשורה צבתי המטה אכל ראיתי צבתי ויסק כחז

ז אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל. משום ישוב ארץ ישראל. אב"ל מגדלין בסוריא. ארצות שכבש דוד. ללאו שמייה כיבוש, ולא חיישינן צה לישוב. ואם יפקידו שדות אחרים ישלמנה: אין מגדלין תרגומים בירושלים מפני קדשים. שאולכין שם. ודרך תרגומים לנקר צלשפה, ושמא יביאו עמם [כשעורה] \* מן השרץ ויטמאו את הקדשים: ו"א יגדלו כהנים תרגומים בכל ארץ ישראל:

\* ברע"ב ד"ר "כשעורה" ברש"י כעדשה וכ"ה בנחמקי יוסף ושם יצאה למלת "עצם" וכן יצאה ברש"י ד"ו ט"ח. ועי' ב"ד ושי"ל ותו"ח ז"א ל"צ. וזבדושים חזונים חקנו ע"פ הדאל"צ עצם כעדשה. והוסיפו לבאר שר"ל עצם שעליו כעדשה [בשר] מן השרץ.

תפארת ישראל

ז"ח השליח של הגנב חייב לשלם לבעלים. ולי"א [נע"ל פ"ו סי' כ"ד] דבר דעת שלא ידע שמוטא מתחייב שולחו, קאי חייב ופטור הכא אגב ולרמב"ם הכא חייב אף בידע שליח שהוא גנוב, וקאי חייב ופטור הכא על השליח, דלא מחשבו גונב אחר גנב. מדהויאיהו הן מצית בעלים. מיהו לראב"ד לא מייירי הכא מגנב כלל, רק מייירי צמנה הבעלים לכהן ולבע"מ, ואף דכב"ג לא שייך חייב ופטור לגבי כהן ובע"מ, נקט חייב אגב שומר, ויכחז וצבתי ר"ל הפסד ולא הפסיד: לט מפני ישוב א"י, ואפילו לגדלה צביתו

כ' ה"ד מימא דשרץ טומאמו כעדשה ונפירי"י כחז עמם כעדשה. ומיהו אכמי לא יחא לעמית השרץ טהורין הן וכו' והנ"י כמב ושמא יביאו כעדשה מן







כסף בשבט גופים דומה למקח וממכר וגרסה סבירים דעפי איכא למיגזר כספי ממאי גזרו רבנן דאין מקדשין ואין מעריכין זיו"פ וא"ל בשבט משום גזירה דמקח וממכר כדאיתא בסו"א פ' בחרה דביא ולפי פה שכתבו בגאונים סדר הפדיון דשאל כהן מאי צעים פפי בקך צבורך או ה' סלעים כל כס"ג דמיא טובא לקניין ומכרה . ובאידך גזרנו נמי שיטן המעות לכסן בע"ש כדמבאר לשל גס בזה יש גמטוס דהיאך יעשה עם הנרכות שאריך לבדך וגם עם הסעודה שרגילין לעשות בשעת הפדיון כמו שמלאתי שעתק מספר פרנס שמיסים לעשות סעודה לפרסומי מאוס וכן מוכח מן החלמוד דאפי' בימימם היו נוהגים לעשות סעודה לפדיון הבן כדאיתא פ' מרובה רב ושמואל ורב אחי איקלמו לבי שטע הבן ואמרי לה לבי ישוע הבן ופרש"י ישוע הבן משתה סיו מושין לפדיון הבן וכתבו שם החוס' וכן פ' בעמך ישוע הבן פדיון הבן ואפי"ג דמפרשי אינוהו בשם ר"ח דהיו רגילין לעשות סעודה כשנולד זכר על שמעט ומלט ממתי אמו מ"מ כהא לא פליגי ארש"י שהיו רגילין לעשות סעודה לפדיון הבן ואחד מהגדולים סוכיה משם דסעודה מאוס היא לרש"י כדאיתא ליה ולפר"ח כדאיתא ליה מדאיקלע רב להחם דהא אמרינן פ' גיד הכהן דרב לא הוה מחמי מסעודת כרסום וסיה רז"ל דמה שאנו נוסגים עכשיו לאחר שחולד זכר נכנסין להם לעשות בלילי שבת הסמוך לילידה דהיא סעודה מאוס ואינו נאחס סעודה דפר"ח וקבעה בלילי שבת בשעת שפכל מליין כתיבם וכוון דסעודה מאוס הוא דפרייה הבן כמו צביארתיה בנ"ד איתתיה יעשה אס בשעת שיטן לכסן הס' סלעים נראה דלא יתקן דהא אכתי אין בנו פדוי ולא מלאו לו שלשים יום ואפי"ג דסבר רב דהיו דא"ל כדי פסיכה פדוי לאחר שלשים יום בנו פדוי אפילו אם יחאלכו המעות ופסק הרמב"ם וכן סמ"ג וסמ"ק כותיה וכן פסק באשירי דהלכס כותיה דרב באיסורי לגבי דשמואל הסו"מ פ' מרובה כסוגיא דהרשאה פסקו דשפיעות כשמואל דאס יחאלכו המעות אין בנו פדוי וכן פסק בא"ז וברוב ספרים הסם פ' יש צטר גרבינן ואפי"ג דק"ל דכל היכא דפליגי רב ושמואל הלכה כרב כדאיתא וכתמואל בדינא כהא הילכתא כשמואל ונראה דהסו"מ הסם אית לכו גירסא זו ואשירי ע"כ לא גרים לה וז"ע דברייתא סמ' דהי גבי וספוק דאורייתא או דרבינן כהן אשירי גופיה דק"ל כרב באיסורי כדאיתא פ' יש צטר ולא אשכחן בשום דוכחה פ' יש צטר דפליגי רב ושמואל אלא כהא דלעיל ותוספות במס' יורה דהסם נמי מייחזי מנ' יש צטר דק"ל הלכה כרב באיסורי אלמא גרבינן לה סא דלעיל וכוון דק"ל כשמואל א"כ אכתי אינו פדוי דשמואל יחאלכו המעות והיאך ישעו סעודה לפרנס המנוה צטר שאין בנו פדוי ואם יעשו סעודה בשבת שכבר פדוי הוא אם לא נחאלכו המעות מאן רימא לן דאיכא פרסומא כה"ג שאין רואין הפדיון בשעת הסעודה והו דהיאך יעשה עם הנרכות דברכה פדיון ושקחינו אס יברך בע"ש בשעת נתינת המעות אכתי אין בנו פדוי לשמואל וגם לרב אכתי לא מחייב לפדותו והיאך יברך וזיומו ובפלוגסא דרב ושמואל אינו אלא בדיעבד אי פדוי או לא ובשנה אין ראוי לבדך דלמו מידי קמניד השתא וממילא הבן פדוי כתיבה שבת שהוא יוס ל"א על כמה דלא נחאלכו המעות ולהכי עדיף טפי למינתיביה ל"ד א' בשבת ואפי"ג דבשליה פ"ק דנכרות משמע דלאו שפיר דמי לאחר הפדיון מל"א יוס ואיך מ"מ אשכחן דמאחרים כמה מאוס כדי לעשות כתיקון ובסכסך ובהידור וכן שמעתי שנמלא כספר אחד שאין לעשות הפדיון בשחל ל"א בו ומראה לכהו סכי ואפי"ג דמוכל ליישב כל הני גמטומים דלעיל בעריין הסעודה והכרטה כיון דאין לאחר הפדיון מל"א יוס ואיך וכשחל בשבת אי אפשר בו כיוס ולא קודם לכן יש לדמות לרב הנוכח בע"ש שמדליקים מצטר יוס ומנכרין בו' ואפי"ג דאיכא השתא מאוס ודילמא כהנה קודם הכניסה הילכה אלא הסם דלא אפטר בעמין אחר ועיין באיזה תשובה דלעיל נר חנוכה שכתב בע"ש סי' רי"ח :

דיני בכור בהמה

שאלה רע

ישראל יהיה לו פרה מעוברת ומנכרת

ומסרה לכפרי לביהו כדי לפרנסה בימי החורף ובקרבנה ימי לידה של הפרה ראה ישראל למכור הפרה לכפרי כדי לפוטרה מן הבכורה ואי אפשר לו להקנותה ע"י משכנת הפרה או ע"י מקומה שהיא יומלת עליו לפי שהיא רחוקה ממנו כיצד יעשה שילא ידי מוכרו לדעת כל גאונים דר"ח ומה גאונים פסקו דמעות אינן קונות בכרי :

תשובה

יראה דיש סקנה לדבר דנפק צה ידי כולי רבוחא וכדי לריבון למיעבד דכתב במרדכי פ' סוהב דמסר"ם הל"ך לאקייי בכסף ובמשיכה כדי לאפוקי נפשיה מפלוגתא דרש"י ודר"ח וכן המנהג ואפי"ג דא"ז כתב דאפי' לר"ח מהני קניין כסף לעובר משום דר"ח גופיה פסק עובר לאו ירך אמו הוא וא"כ משיכת הבטמה לא מהני לעובר ועובר גופיה לא מלי למימשך וכיון דליכא מידי למימשך מהני קניין כסף כדמוכח סלמודא סהם מ"מ נראה טעמא של מהר"ם דלא ראה לסמוך על זה היינו משום דלא קי"ל כהא כר"ח דהסו"מ וכן האשירי פ' הפרה פסקו דק"ל דעובר ירך אמו הוא בכל דוכחה חוץ מלגבי פריפה וכיון דבר משיכה הוא לא מהני ביה קניין כסף וכו באשירי במסכת בכורות כתב דלא מהני מכירה שעובר משום דאין אדם עוקה דשלב"ע ור"ח להקנות הבטמה לעובר כמו דקל לפירותיו ונראה דכ"ג יש כאן מה למימשך שברי מוכר הפרה עומד לעובר וא"כ לא קני מעות לפר"ח הואיל ואיכא מידי לממשך וא"ל דכתב דמהני מכירה שעובר אפשר דסבר כרשב"ם וס"ל דמהני דקאמר לכשפולד כדאיתא בהג"ס דאשירי פ' מי שמת ואשירי סבר כר"י דפליגי עליה הסם ומסר"ם סבר נמי סכי ולך סולין כסף ומשיכה ולא נמי צעיק למיעבד כפי ונכ"ד דאין הפרה לפימה נראה דכך יעשה לנאס כל ידי דיעות יקח מנכרי אחד סבין או מגור דבר שהוא כלי ויקנה סבסמה לכפרי בחליפין דחליפין קונין את חלופיטן ככל מקום שהן ור"ח גופיה פסק דחליפין קונין בכרי וסיה נוסב הלכס למעשה לשלוש דהשתא ביד כרי ע"י חליפין ובידיה ראייה נכוחה מפ"ק דקידושין בבדייתא ובמרדכי פרק מרובה ובסו"מ ריש קידושין ולא אשכחן גאון דפליגי אהא ואפי"ג דרש"י פסק דכל קניינו של כרי אינו אלא בכסף י"ל דהיינו לאפוקי משיכה אבל מודה הוא בחליפין דאשכחן נמי בקרקע דאינו נקחם אלא בכסף ובצטר ובחזקה והמטלטלים אינם נקיים אלא במשיכה וקניין חליפין מהני בכל ואפי' אה"ל דלרש"י לא מהני חליפין בכרי מ"מ יש לתקן ג"ד ע"י אוחו כלי עלמו שיטן לו הכרי הכלי כחמילה בדרך חליפין ויקנה הפרה ותמיר ג"ב אם לא מהני לי-הקנין זה של הכלי בדרך חליפין כהני נותן לך הכלי בדרך כסף דכל דבר הנקנה בכסף נקנה נמי בשוה כסף וככלי יותר משום פרופס ויהא קונה בתורת כסף דמהני לרש"י בכרי :

שאלה רעא

ישראל קנה פרה חולבה מן הכרי וגם מעוברת היסה כמו ג' או ד' חרשים ולא שאלו לכרי כלום אם כבר ילדה או לא אך הכרי אמר מעלמו הוא מעוברת כאשר תראה ואם מהייר אהכס שאל תקריבו אליה סמוך ללידתה כי דרכה לצועט בגליה מאד באוחו זמן כי כן עשה כבר צרפתי כשילדה יש לסמוך בכ"ג שצדדיי אינה מעברת היא או לא :

**תשובה** יראה דסמקל כה"ג לא הספיד כלל כמו שאבאר . בצטרות פ' הלקוח כהמה כהן אשירי בשם ר"ח דחלב אינה פוטר ואפי"ג דרוב כמותו אינו חולבתו א"כ יולדות ע"מ לחומרה אמרינן סמוך מיעוטא לחזקה הבטמה שלא ילדה מעולם ועד עתה וסוי ליה פלגא ופלגא וכן כתב במרדכי פ' בחרה דיבמות בשם ר"ם וכן פסק בא"ז . אמנם אשירי גופיה מסיק בבכורות וביבמות דלא כר"ח וכן החוס' ביבמות וגם סרמב"ם וסמ"ג שצטר פסקו דחלב פוטר מ"מ נראה דאין להקל שכבר נגשו בכל אשכח להחמיר וכן נמלא בשם מור"ם דכתב כמנהג הוא להחמיר . ואפס שאלתי ודרשתי מיבואים וארמאות נשים ואנשים רבים אם ראו מימימם פרה חולבת שלא ילדה כבר ולא שמעתי אחד מהם שראה זה מעולם אך בעיים שמעתי ממקלחם שלפעמים סן מלכות ס' או ד' שבועות לפני הלידה וא"כ אפילו אי אשכחן פרה אחד מאלף הוי מיעוטא דלא שכיחא ומיעוטא דמיעוטא לא אמרינן

# בבא קמא דף פ

## יורה דעה רפה מילה

טורי זהב

שפתי כהן שיט

באר הגולה עם ציונים מהש"ך

**(יג) ב"מ שבת כ"ו.** הטעם שם בתרומת הדשן [מימן רטט] דלוא הכל מצינים בתמיהה, והוא יצוע הבן בגמרא [בבא קמא פ, א] לפירוש ר"מ [כ"ג]. [במסופות שם ד"ה לנין], וראיתי סמך אחר לזה ממדרש רבה פרשת אמור פרשה כ"ז [אוח"י רבי לוי אמר משל למלך שגזר ואמר כל אכסנאין שיס כאן לא יראו פני עד שיראו פני המטרונא תחילה, כך אמר הקצ"ה לא תצאו לפני קרבן עד שתעבור עליו שבת, שאין שבעה ימים בלא שבת, ואין מילה בלא שבת, עכ"ל]. ובדרישה [סוף סימן רסד] הביא מתשובת מהר"ר מנחם [כ"ג] מה שנהגים בשבת לבקר אלל המינוק הנולד, שהוא אצל על תורתו ששבת, כדאיחא פרק המפלת [דה"ל, ג, עכ"ל]:

כג נהגו המוה"לים כו' שנאמר רוממות אל בגרונם וגו'. "ובתשובות מהר"ר משה מינ"ך סימן מ"ג כתב הא ליחא ולא מנאל דרשה זו בשום דוכמא, רק הקטפים והדרשנים אומרים זה, ואותו קרא נדרש בצרכות [ה, א], בענין אחר, (ובפסקוק"א) [ובפסקוק"א כ"ט] [הג"ל] נדרש וליקוט שמעוני ח"א רמו רע"א] לענין דברי תורה כו', וכתיב עוד שם דלין לדמות משום כך האצל להתפלל ביום המילה, וכל המוחה באצל כלאו מוחה באדם לעשות מלואו וכאלו גזול את המט, אם לא במקום שיס מנהג קצוע על פי חכמים כו'. ובהגהת מנהגים [שם] העתיק דבריו בקצרה, אצל יש שם טעות בהעתק על כן נתפשט המנהג שהמוהל דוחה האצל, ואינו נכון. וכתיב שם ועיקר הטעם לפי ששוקק במלוא לכן ראוי לו להתפלל: **כד מתפלאים סליחות כו'.** כתוב במנהגים סימן קל"ו [מנהגי עשרת ימי תשובה עמוד נח] אם יש מילה בין כסה לעשור אומר זכור בריח דמילה, ואל תפר, בהשכמה. ונ"ל גם פומון יה איום, ואומר אציו מלכיו, ואין אומר והוא רחום ותחנון, גם ביום גדליה במילה, אצל אומר אל ארך אפים ולמננא, ע"כ. ובמנהג עשרה בטבת סימן ל"ט [עמוד קמא] כתב, ואומר זכור בריח דמילה ופומון, כדפרישית לעיל, ע"כ. וכתב בהגהות שם [אוח"ל-ט"מ] וכן בכל תענית זכור, אצל למננא אומר משום זערא דינוקא, ואין אומר יהי רצון אחר קריאת התורה. ואם היו שני צדי כנסיות זעיר, באותו שאין מלין אומרים תחנון, והכי נהוג. וכן כתוב בתשובה [מהר"ס] מינ"ך סימן מ"ג דאומרים למננא משום זערא דינוקא, וכן הוא במהר"ל [שם] יש עמוד ח"צ סימן פ"א, ע"כ. וכן כתוב בהגהות [שם] דלא כהאבודרהס [עמוד ע"ג] שכתב גם אין אומרים יענך ה' ביום זרה, מפני שהוא יום שמחה לאציו הבן ולא יום זרה. וכן כתוב בכלבו [סימן ע"ג מ"ג, ג] וגם אין אומרים למננא, מפני שיום המילה יום שמחה הוא על קיום המלוא, ע"כ. ואין נוהגין כן במדינות אלו, ונראה דמקומות תקומות יש. וכן כתוב ברקוק סוף סימן ק"ח במגנ"א אומרים יענך ביום המילה שיס בו חשעה פסוקים כתשעת חדשי העיבור כדאיחא בשוחר טוב [מהל"ס פרק כ], וצוירתיש"א אין אומרים יענך, ע"כ. בתוב בהגהות מנהגים [מנהגי ט"ז אות ט] שמלין קודם עלינו לשבת, וכן המנהג. עוד נהגו שלא לחלוץ התפילין עד אחר המילה, משום שהתפילין הם אות והמילה גם כן אות:

**יג יום מילה שחל ביום תענית צבור התובים כד מתפלאים סליחות ואומרים וידוי בדרכם ו אין אומרים והוא רחום ולא (י"ח) נפילת אפים: [הגה] אצל אומרים אל ארך אפים:**

קל"ו [מנהגי עשרת ימי תשובה עמוד נח] אם יש מילה בין כסה לעשור אומר זכור בריח דמילה, ואל תפר, בהשכמה. ונ"ל גם פומון יה

איום, ואומר אציו מלכיו, ואין אומר והוא רחום ותחנון, גם ביום גדליה במילה, אצל אומר אל ארך אפים ולמננא, ע"כ. ובמנהג

עשרה בטבת סימן ל"ט [עמוד קמא] כתב, ואומר זכור בריח דמילה ופומון, כדפרישית לעיל, ע"כ. וכתב בהגהות שם [אוח"ל-ט"מ] וכן

בכל תענית זכור, אצל למננא אומר משום זערא דינוקא, ואין אומר יהי רצון אחר קריאת התורה. ואם היו שני צדי כנסיות זעיר,

באותו שאין מלין אומרים תחנון, והכי נהוג. וכן כתוב בתשובה [מהר"ס] מינ"ך סימן מ"ג דאומרים למננא משום זערא דינוקא, וכן הוא במהר"ל [שם] יש

עמוד ח"צ סימן פ"א, ע"כ. וכן כתוב בהגהות [שם] דלא כהאבודרהס [עמוד ע"ג] שכתב גם אין אומרים יענך ה' ביום זרה, מפני שהוא יום שמחה לאציו הבן ולא

יום זרה. וכן כתוב בכלבו [סימן ע"ג מ"ג, ג] וגם אין אומרים למננא, מפני שיום המילה יום שמחה הוא על קיום המלוא, ע"כ. ואין נוהגין

כן במדינות אלו, ונראה דמקומות תקומות יש. וכן כתוב ברקוק סוף סימן ק"ח במגנ"א אומרים יענך ביום המילה שיס בו חשעה

פסוקים כתשעת חדשי העיבור כדאיחא בשוחר טוב [מהל"ס פרק כ], וצוירתיש"א אין אומרים יענך, ע"כ. בתוב בהגהות מנהגים [מנהגי

ט"ז אות ט] שמלין קודם עלינו לשבת, וכן המנהג. עוד נהגו שלא לחלוץ התפילין עד אחר המילה, משום שהתפילין הם אות והמילה

גם כן אות:

**ערך ר"ח ע"ה פ"ה ריק"ש**

סוף פ"ה יג [י"א נפילת אפים]. ועין טור אורח חיים סימן קי"א [קלא] [עך לחס סוף ע"ד]:

**ביאור הגר"א**

ולעולם לא ראינו סנדק שמתעשר, אלא המנהג הוא על פי צוואת רבי יהודה החסיד סימן מ"ב [ע"ש ע"כ]: [מז] [ש"ש יב] ניהגים יעשות כו'. בפרקי רבי אליעזר יש שמעאל אומר לא עיכב אברהם מכל אשר צדו, וכשנולד

יצחק בן שמנת ימים הגישו למילה, שנאמר [בראשית כא, ד] וימל אברהם את יצחק בנו בן שמנת ימים, והגישו למנחה על גבי המזבח ועשה שמחה ומשתה, מכאן אמרו חכמים חייב אדם לעשות שמחה ומשתה באותו היום שזכה למול את בנו כאברהם אבינו, שנאמר [שם כא, ה] ויש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק. וכן משמע בפרק א' דכתובות (ח' א'), ועיין תוספות דשבת ק"ל א' ד"ה שש כו', ובבבא קמא [סוף] פ' א', וריש פרק ד' דסנהדרין (ל"ב ב' ד"ה אור): [מת] [נהג] וי"א מי כו' דוקא כו'. עיין תוספות דפסחים קי"ד א' ד"ה ואין כו': [מט] עוד נהגו כו'. וזהו מה שכתבו תוספות בבבא קמא שם ד"ה לבי, ור"ח [כ"ג] פירש. ועיין במדרש רבה פרשת אמור פרשה [כו אות ט] הנזכר לעיל [סי' מ] משל למלך כו' שתעבור שבת עליו כו' שם:

**באר היטב**

(טז) ה"התפלא. ובתשובת מהר"מ מינ"ך כתב דמכל מקום אין לדחות משום כך האצל, וכל המוחה באצל כלאו מוחה באדם לעשות מלואו וכאלו גזול את המט, אם לא במקום שיס מנהג קצוע על פי חכמים, עכ"ל, [ש"ך סי' כג]: (יז) **שבת.** נדרשה הביא מתשובת מהר"ר מנחם מה שנהגים בשבת לבקר אלל המינוק הנולד, שהוא אצל על מורמו ששכת כדאיחא פרק המפלת, עכ"ל, [ט"ו] סי' ק"ג: [יח] נפילת. כתב בהגהות מנהגים אצל למננא אומר משום זערא דינוקא, ואין אומר יהי רצון אחר קריאת התורה. ואם היו שני צדי כנסיות זעיר, באותו שאין מלין אומרים תחנון, והכי נהוג. וכן כתוב בתשובה [מהר"ס] מינ"ך סימן מ"ג דאומרים למננא משום זערא דינוקא, וכן הוא במהר"ל [שם] יש עמוד ח"צ סימן פ"א, ע"כ. וכן כתוב בהגהות [שם] דלא כהאבודרהס [עמוד ע"ג] שכתב גם אין אומרים יענך ה' ביום זרה, מפני שהוא יום שמחה לאציו הבן ולא יום זרה. וכן כתוב בכלבו [סימן ע"ג מ"ג, ג] וגם אין אומרים למננא, מפני שיום המילה יום שמחה הוא על קיום המלוא, ע"כ. ואין נוהגין כן במדינות אלו, ונראה דמקומות תקומות יש. וכן כתוב ברקוק סוף סימן ק"ח במגנ"א אומרים יענך ביום המילה שיס בו חשעה פסוקים כתשעת חדשי העיבור כדאיחא בשוחר טוב [מהל"ס פרק כ], וצוירתיש"א אין אומרים יענך, ע"כ. בתוב בהגהות מנהגים [מנהגי ט"ז אות ט] שמלין קודם עלינו לשבת, וכן המנהג. עוד נהגו שלא לחלוץ התפילין עד אחר המילה, משום שהתפילין הם גם כן אות:

**אוצר מפרשים**

בית הכנסת שנקרא אלטניא, אזי אין אומרים בכל בחי הכנסת, וכאם שמלין בשאר בית הכנסת אזי אומרים. וזה הכלל, מקומות מקומות יש. גם שפועני כשהייתי בעיר ואם בישראל ק"ק ויילנא כשמחפליין בעורה שלפני בית הכנסת, והורה הגאון מהור"ר נחמן ז"ל והגאון מו"ה משה ז"ל שהמנין הראשון שמתפליין בעורה אין אומרים תחנון, והמנין שני או שלישי יאמרו תחנון, ואפילו מנין הראשון מתפליין בשחרית קודם שמתפליין בבית הכנסת: (בית ר"ח ית"ד סי' יב)

אזי אירע סיבה שלא עשאו סעודה ביום המילה יעשו ביום אחר, חמורי דינאל כח"י. ועיין בספר (תולדות) [תוספת] שבת בא"ת סימן ר"ג [סי' ב] שכתב בהא דמצוה בו יותר מבשלוחו, ראוי ליהור גם בסעודת בריח מילה וחתונה, ע"ש, ועיין בשערי תשובה שם [סי' ב]: (יז) **סעודת מצוה.** עיין במגן אברהם סימן (תכ"ח) [נרמ] סי' י"ג: (יח) **כמנוחה שמיים.** עיין באר היטב של מהר"ט ז"ל [סי' ה] מה שכתב לכן יצוה כו'. ובתשובת מקום שמואל סימן פ' [ד"ה הבט] כתב בשם ספר [סוד הן] שרביט הוהב [קצת דיני מילה ד"ה נוהגים] דטוב לבטל מה שהשמש קורא על סעודת בריח מילה, כי אולי לא ילכו מטעמים המתהוים ויהיו ח"ו בכלל נידוי, ע"ש:

אוח והמילה גם כן אות, [ש"ך סי' כד]:

הטעם שם בתרומת הדשן [מימן רטט] דלוא הכל מצינים בתמיהה, והוא יצוע הבן בגמרא [בבא קמא פ, א] לפירוש ר"מ [כ"ג]. [במסופות שם ד"ה לנין], וראיתי סמך אחר לזה ממדרש רבה פרשת אמור פרשה כ"ז [אוח"י רבי לוי אמר משל למלך שגזר ואמר כל אכסנאין שיס כאן לא יראו פני עד שיראו פני המטרונא תחילה, כך אמר הקצ"ה לא תצאו לפני קרבן עד שתעבור עליו שבת, שאין שבעה ימים בלא שבת, ואין מילה בלא שבת, עכ"ל]. ובדרישה [סוף סימן רסד] הביא מתשובת מהר"ר מנחם [כ"ג] מה שנהגים בשבת לבקר אלל המינוק הנולד, שהוא אצל על תורתו ששבת, כדאיחא פרק המפלת [דה"ל, ג, עכ"ל]:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נהגו המוהלים [ש"ס] להתפלל ביום המילה שנאמר [תהלים קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרז פסיוות בידם:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נהגו המוהלים [ש"ס] להתפלל ביום המילה שנאמר [תהלים קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרז פסיוות בידם:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נהגו המוהלים [ש"ס] להתפלל ביום המילה שנאמר [תהלים קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרז פסיוות בידם:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נהגו המוהלים [ש"ס] להתפלל ביום המילה שנאמר [תהלים קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרז פסיוות בידם:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נהגו המוהלים [ש"ס] להתפלל ביום המילה שנאמר [תהלים קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרז פסיוות בידם:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נהגו המוהלים [ש"ס] להתפלל ביום המילה שנאמר [תהלים קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרז פסיוות בידם:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נהגו המוהלים [ש"ס] להתפלל ביום המילה שנאמר [תהלים קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרז פסיוות בידם:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נהגו המוהלים [ש"ס] להתפלל ביום המילה שנאמר [תהלים קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרז פסיוות בידם:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נהגו המוהלים [ש"ס] להתפלל ביום המילה שנאמר [תהלים קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרז פסיוות בידם:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נהגו המוהלים [ש"ס] להתפלל ביום המילה שנאמר [תהלים קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרז פסיוות בידם:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נהגו המוהלים [ש"ס] להתפלל ביום המילה שנאמר [תהלים קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרז פסיוות בידם:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נהגו המוהלים [ש"ס] להתפלל ביום המילה שנאמר [תהלים קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרז פסיוות בידם:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נהגו המוהלים [ש"ס] להתפלל ביום המילה שנאמר [תהלים קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרז פסיוות בידם:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נהגו המוהלים [ש"ס] להתפלל ביום המילה שנאמר [תהלים קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרז פסיוות בידם:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נהגו המוהלים [ש"ס] להתפלל ביום המילה שנאמר [תהלים קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרז פסיוות בידם:

הטעם שם בתרומת הדשן [מימן רטט] דלוא הכל מצינים בתמיהה, והוא יצוע הבן בגמרא [בבא קמא פ, א] לפירוש ר"מ [כ"ג]. [במסופות שם ד"ה לנין], וראיתי סמך אחר לזה ממדרש רבה פרשת אמור פרשה כ"ז [אוח"י רבי לוי אמר משל למלך שגזר ואמר כל אכסנאין שיס כאן לא יראו פני עד שיראו פני המטרונא תחילה, כך אמר הקצ"ה לא תצאו לפני קרבן עד שתעבור עליו שבת, שאין שבעה ימים בלא שבת, ואין מילה בלא שבת, עכ"ל]. ובדרישה [סוף סימן רסד] הביא מתשובת מהר"ר מנחם [כ"ג] מה שנהגים בשבת לבקר אלל המינוק הנולד, שהוא אצל על תורתו ששבת, כדאיחא פרק המפלת [דה"ל, ג, עכ"ל]:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נהגו המוהלים [ש"ס] להתפלל ביום המילה שנאמר [תהלים קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרז פסיוות בידם:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נהגו המוהלים [ש"ס] להתפלל ביום המילה שנאמר [תהלים קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרז פסיוות בידם:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נהגו המוהלים [ש"ס] להתפלל ביום המילה שנאמר [תהלים קמט, ו] רוממות אל בגרונם וחרז פסיוות בידם:

**יב** [מז] כ"ה נוהגים [ש"ס] לעשות סעודה [י] ביום המילה: הגה [כ"ג] ונהגו לקחת מניין לסעודת מילה ומקרי [י"ח] סעודת מלוא [מת] [כ"ג] וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה היו [י"ח] כמנוחה לשמים [כ"ג] דוקא שנמנאו שם בני אדם מהוגים אצל אם נמנאו בני אדם שאינם מהוגים אין צריך לאכול שם. [מט] [כ"ג] עוד נהגו לעשות סעודה ומשה [יג] בליל [י"ח] שבת לאחר שגזר זכר נכנסים אלל המינוק לטעום שם והוא גם כן סעודת מלוא:

אצל האיש יכול לעשות הכל בלא אשה. כג [כ"ג] נה



הוקא כשנפלו לו בירושה אבל עבר וקנה אותם להסתחר דעבר על איסור דאורייתא כדאיתא בפרק כל שעה<sup>553</sup> יהיו בהוייתו לא הקילו גביה ומוכרן מיד, דלא דמי לרועה שהוא תקנה דרבנן אעפ"י שישוב א"י חמור מאוד ודוחה שבות כדלקמן<sup>554</sup> מ"מ עיקרו אינו אלא משום תקנה ושייך ביה להקל מה שאין כן כ"כ בדאורייתא להקל.

זכן מי שנדרר ליקח בית בא"י ולישא אשה בא"י<sup>555</sup> ולא קבע זמן אין מחייבין אותו ליקח מיד עד שימצא ההגון, אבל אמר מיד כשאבא לא"י אקח בית ואשה או אם כבר בא"י וקבע זמן פשיטא דצריך לקיים נדרו אם לא בהתרה ע"י פתח וחרטה, וכן דעת המו"ר<sup>556</sup>. ומעשה באשה אחת שהיה בנה מוצר לה וקפצה ונשבעה כל מי שיבא איני מחזירתו, וקפצו עליה בני אדם שאינם מהוגנים, וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו לא נתכוונה זו אלא להגון לה.

**לז. דין סעודות מילה ופדיון הבן וזכר<sup>557</sup> וסעודת חנוכה, וק"ו סיום הספר, הן קרוים סעודות מצוה ומותר להנות מהן, אבל לא חניכים וסעודת מריעות<sup>558</sup>. ודין חתול חיורא להרוג אותו משום סכנה אין נוהג בזמן הזה, אבל אם המית או קטע יד של תינוק נוהג בו כל דין הכתוב בפנים.**

**לז. רב ושמואל רב אסי<sup>559</sup> אקלעו לבי שבוע הבן, פ"י שעברו עליו ו' ימים, והיינו לסעודת ברית מילה, ואמרי לה לבי ישוע הבן, פ"י רש"י פדיון הבן דישועה מתרגמין פרקין<sup>560</sup>, ותוס'<sup>561</sup> פ"י ישוע על שם שהולד נושע ונמלט ע"ד הפסוק והמליטה זכר, והיו רגילין לעשות סעודה, ואלו ואלו דא"ת. אבל קשה לפירושם הא אמרינן בפרק גיד הנשה<sup>562</sup> דרב לא אתהני מסעודת הרשות<sup>563</sup>, בשלמא מילה הסעודה גופא היא שמחת מצוה כמו סעודות התן שנאמר שש אנכי על אמרתך ומצוה גדולה לכנוס באותה סעודה כאשר כתבתי בסוף כ"ה<sup>564</sup> ס"י קצ"ב, אבל פדיון הבן ליכא סעודות מצוה להדיא, אלא נראה כל סעודה שאדם עושה שלא כדרך מריעות ושמחה אלא כדי ליתן שבח למקום או לפרסם המצוה או לפרסם הנם קרוי סעודת מצוה, כגון פדיון הבן לפרסם המצוה ולפירוש ר"ת לפרסם הנם שנמלם הזכר והאשה, וק"כ כתב חכם אחד ומהרא"י הביא בספרו<sup>565</sup> סימן**

מדאורייתא מוציא מחייב דאורייתא אינו אלא מדרבנן. אלו הם הלכות התלוים בשערה, דברים מועטים שפתח רבינו ראש המדברים, ומשם בארה כאשר הרחיבו רבים בכל הנ"ל. 559. דף פ, א. 560. צ"ל: פורקן. 561. ד"ה לבי ישוע הבן. 562. חולין דף צה, ב. 563. כתב החות יאיר סי' ע בתו"ד: אף על פי דודאי אין דברי רש"ל מוכרחים ממה דדקדק זה מההיא דפרק גיה"נ דרב לא מתהני מסעודות הרשות, דמאן לימא ליה דרב נהנה מאותו סעודה, דאפשר שהלך לשם לחיוב מצוה להורות איך יעשו ולשמע ברכת פדיון ולא אכל מאומה [וכן ראיתי מדקדקים וגדולים נוהגים] וכן חבריו. ואפילו פירוש יום שנולד שאין כאן ברכה, לא מוכח מידי, שהרי אמר "איקלעו להתם" ולשון זה אינו לשון זימון וכוונה, רק לשון הזדמנות שלא בכונה, וכמ"ש בפרק הפועלים וכו' וכהנה פעמים אין מספר. ומלבד כל זה אי נימא דכל עסק תורה במסיבה משוי ליה סעודת מצוה כ"ש תלתא גדולי הדור אמוראים שהמה יחד במסיבה בלי ספק לא ימושו מפיחם דברי תורה, אף כי רב שאמרו במס' כריתות כ"ה ע"ב דלא סגי ליה בלי הוראה וכדבעינן למימר, לכן אין ראייה דסעודת פדיון או יום שנולד מצד עצמו ה"ל סעודת מצוה, ואין להקשות א"כ רב דלא מתהני מסעודות רשות היכי דמי י"ל דמירי בסתם סעודה של המון עם. 564. כך הוא בדפ"ו יעסנין. בדפ"ו פראג כתוב: ת"ח (או ת"ת). ומ"מ צ"ב הכוונה. 565. **תרומת הדשן (ח"א).**

א. 553. פסחים דף כג, א. ז"ל הגמ' שם: והרי שרצים רחמנא אמר ישקך הוא לא יאכל ותנן צידי תיה ועופות ודגים שנודמנו להם מינין טמאין מותרין למוכרן לנכרים, שאני התם דאמר קרא 'לכם' שלכם יהא, אי הכי אפילו לכתחלה נמי, שאני הכא דאמר קרא 'יהיו' בהוייתן יהו. 554. דף פ, ב. 555. מבואר ד"בארץ ישראל" קאי בין אליקח בית בין אלישא אשה, וע"י חסדי דוד ותיון יחזקאל בתוספתא פ"ח ה"ד. וברא"ש: ליקח בית בארץ ישראל ולישא אשה. 556. יו"ד סי' ריט. 557. "שלום זכר". 558. ענין סעודת מצוה האריכו בו אחרונים ואבהון דכולהו הם דברי רבינו הכא, וע"י חות יאיר סי' ע ופרמ"ג סי' תמד משב"ז ס"ק ט שהאריכו בזה, ויש לציין לספר לב בנים על ענייני בן סורר ומורה (ר"י בלערי) שהרחיב בזה הרבה, וספר פסקי תשובה (ר"א פיעטרקאווסקי) סי' קצד שהביא דברי התו"י ובהערות שם הרחיב עוד. ויש בזה כמה נפ"מ מה נחשב סעודת מצוה, כגון לענין מי שקיבל ע"ע שלא לאכול מסעודת הרשות, וכן לענין השתתפות אבל בסעודה, ותענית בכורים בער"פ, ולענין אכילת בשר בתשעת הימים, ועשיית הסעודה בחוה"מ, ולענין בן סורר ומורה, ועוד נפ"מ יבאו בהערות להלן. והיות ובסימן זה בלולים כו"כ עניינים אפתח פיתחא זעירא למעיני, א) רבינו דן על הסעודות, שלום זכר, פדיון הבן בזמנה ושלא בזמנה, חנוכה, חנוכה הבית, סיום מסכת, בר מצוה בזמנה ושלא בזמנה. ב) דן בענין ברכת השמחה במעונו בסיום מסכת. ג) כתב דהא דאין אינו מחייב

ים של שלמה | פרק שביעי – מרובה

רס"ט ז"ל: דמה שאנו נוהגין עכשיו לאחר שנוולד הזכר נכנסים לשם למעום כליל שבת הסמוך ללידה היא סעודת מצוה, והיינו אותה סעודה דפי' ר"ת, וקבעו כלילי שבת בשעת שהכל מצויין בביתם.<sup>566</sup>

ואותן סעודות שעושים בימי הנוכה נראה שהם סעודות מצוה, ולא כדברי מהר"ם<sup>567</sup> שפסק שהן סעודות הרשות דלהודות ולהלל נתקנו ולא למשתה ושמחה, אלא כדברי הרמב"ם<sup>568</sup> שהן ימי שמחה והלל, וכן נמצא במרדכי ארוך<sup>569</sup> דלהודות והלל נקבעו משום הנס, וימי משתה ושמחה נמי נקבעו כדאיתא במגילת תענית דקבעו יו"ט משום הנוכה המזבח<sup>570</sup>, ובתלמודא משמע דנתקנו נמי למשתה ושמחה מדאמרינן בפרק במה מדליקין<sup>571</sup> לשנה האחרת קבעו (ועשאו) [ועשאו] יו"ט בהלל ובהודאה, ומדאמר יו"ט ולא קאמר קבעו ח' ימים להלל ולהודאה ש"מ דיו"ט נמי כפשוטו הוא למשתה ושמחה, ואף רש"י פי' שם לא שאסרום במלאכה אלא להלל ולהודאה משמע דלא אפיק רק עשיית מלאכה, וכן מצאתי. ועוד נ"ל דקל וחומר הוא דהא לא גרע מבי ישוע הבן דע"כ סעודות מצוה נינהו מדאזיל רב להתם והיינו מעמא מאחר שהוא לפרסם מצוה או הנס כדי ליתן שבח והודיה למקום נקרא מצוה ק"ו ימי הנוכה דניתנו לשבח והודיה ולפרסם בהן הנס, והר"ן<sup>572</sup> כתב שנהגו לאכול גבינה בתנוכה והטעם הוא נמי לפירסום מצוה לפי שאמרינן במדרש דבתו של יוחנן האכילה לראש אויבי' גבינה ושכרתו וחתכה את ראשו וברחו כולם, ע"כ<sup>573</sup>.

וסיום הספר נמי נראה כפיני שהוא סעודת מצוה, וכן ראייה מפרק כל כתבי<sup>574</sup> דאמר אביי תיתי לי דכי חזינא צורבא מדרבנן דשלים מסכתא עבידנא יומא טבא לרבנן, ובסוף פרק זה אריך בו בעורת השם יתברך לעד, ע"ש. ומשום זה היה נראה לברך שהשמחה במעונו בסיום מסכת, דאין לך שמחה יותר לפני הקב"ה אלא שמחה ורינה של תורה, דאין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה<sup>575</sup>, דלא גרע מפריון הבן

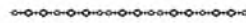


בשר ויין בתשעת הימים), וסי' רמט סעי' ב (לקבוע סעודה בערב שבת), יו"ד סי' שצא סעי' ב (לענין אבל). ולענין ט' באב נדחה כתב המלבושי יו"ט סי' תקנט שהאב והכהן לא ישלימו כסעודת מילה, כיון דהוי סעודת מצוה (ועיי"ש אליה זוטא ואליה רבא). ועי' ג"כ משנה ברורה סי' תקסח ס"ק טז. ולענין שלא בזמנה ראה מש"כ להלן בענין בר מצוה שלא בזמנה ובהערה שם.  
 567. שו"ת מהר"ם דפוס פראג סי' תרה, תשב"ץ קטן סי' קע, מרדכי פסחים סי' תרה. והובא בשו"ע או"ח סי' תרע סעי' ב, ועיי"ש בטוש"ע ונר"כ מה שהאריכו בעניינן.  
 568. הל' הנוכה פ"ג ה"ג. 569. מובא בחידושי אנ"ש על המרדכי פסחים שם, ומקורו ממרדכי ארוך למס' שבת דף כא. ז"ל: ובמגילת תענית אמר' דנקבע יו"ט משום תנוכת המזבח, והכא קאמר משום הנס, וי"ל דמשתה משום הכי קביע אבל הלל והודאה קבעו בשביל הנס, תוס'. וכן משמע מלשון רש"י דפירש ועשאו יו"ט: לא שאסרום במלאכה אלא לגמור הלל ולומר על הניסים בהודאה, משמע דלא אפיק רק עשיית מלאכה, משמע דהוא הדין למשתה עשאו יום טוב. 570. עי' מג"א תרע ס"ק ג, מחצה"ש ופרמ"ג שם, ובביאור הגר"א ס"ק ה. 571. שבת דף כא, ב. 572. שבת דף י, א מדפי הרי"ף. 573. ובשו"ת מהרש"ל סי' פה כתב: מצוה לשמוח בחנוכה, ומשו"ה קראו יו"ט והן ימי שמחה, וכן פסקו הרמב"ם והמרדכי ארוך, ונהגו לאכול גבינה על פי הנס, וראה שהשמחה תהא מעורבה ובלולה בשמחת תורה ואל תבטל מקביעותם. וכן כתב בביאורו לטור או"ח סי' תרע, הביאורו הבי"ח והט"ז ס"ק ד שם. ועי' תות יאר סי' ע. 574. שבת דף קיה, ב – קיט, א. 575. ברכות דף ח, א.

566. ז"ל רבינו ביש"ש קידושין פ"א סי' נד: ומה שכתב שאכלו ושחו שמחים וטובי לבב, ואמר אני שבוודאי סעודת מצוה היא, וכאשר כתבתי בארוכה (סי' ט"ו), מכל מקום מצאתי כתוב בתשובת מהר"ן הנ"ל ז"ל יש מרבתינו כתבו אלו היה מרצוני, לא היה לעשות סעודה אלא לאדם שיש סיפק בידו ויכול לעשות שניהם בריוות, לעשות סעודה אחר הפדיון משלם, ועכשיו הכל עושין סעודה, וסבורים שהסעודה עיקר המצוה, ומתוך כך כבד עליהם המצוה, לתת כל הפדיון משלם, ומתנה עם הכהן לקבל דבר מועט, ואינו יוצא ידי חובתו, ע"כ. ומ"מ כ' בעניין אחר, בענין הסעודה, שהיא סעודת מצוה, וז"ל הורו רבותינו אע"פ שמת הבכור צריך לפדותו, ורשאין לעשות סעודה למצוה זו אע"פ שמת הבכור רק לאחר ל' יום שנוהג אכילות, וסעודה של רשות ליכא, כיון שמכוון לכבוד המצוה כבר, ומברך שהחיינו כאלו היה חי, ע"כ, ומזה נתפשט המנהג שלא לברך שהשמחה במעונו בסעודת פדה"ב לפי שלפעמים עושים הסעודה אחר שמת התינוק, ואו אין שמחה שייך, ומחמת לא פלוג אין מברכין כלל, וכן המנהג בכל ארצות, ולא קי"ל כדעת הרמב"ן, שכתב לברך, (לכן) [וכן] נמצא בדרשות מהרי"ל שכתב, שהתיר לאכול ביום פדה"ב ביום שגזרו הקהל תענית, נראה בעיני, אם קבלו עליהם התענית צריכה התרה ופתח יש כבר בענין שלא ידעו מסעודה מצוה או לא ידעו גודל שכר המצוה. והי"ה בה"ב אחר התג. אכן בתענית ער"ה אין רגילין להתיר יותר ממניין, וכן אם חל הפדיון בתוך ימי אב, שאין אוכלין בשר ושותין יין, שאין להתיר אלא מנין מצומצם, וכן מצאתי, וכו', עכ"ל. וכן פסק הרמ"א בכ"מ דסעודת פדה"ב הוי סעודת מצוה, או"ח סי' תקנא סעי' י (לענין

דלפרסום מצוה בעלמא הוא<sup>576</sup>, וכן הוריתי פעם אחת הלכה למעשה ונתבלבל השמחה במהומות גדולות על ידי סיבות קשות ותליתי הסרחון בי שעברתי על דברי רבותי שלא שמעו מעולם דבר זה ע"כ לא כתבו אלא בחתונה ובפדיון הבן<sup>577</sup>, ובמילה ג"כ לולי צערא דינוקא<sup>578</sup>, אבל במצות אחרונא לא, ובודאי כל דבריהם בקבלה ובסודות פנימיות על כל שיחה ומלה ואך נתקן דוקא לאותם מצות ולא לע"א, דהא ביו"ט מחויב להרבות בסעודות ולשמוח ואפ"ה לא מברכינן<sup>579</sup>. ומ"מ סיום הספר הוא סעודת מצוה לכולי עלמא<sup>580</sup>.

אבל סעודת חינוך הבית בודאי הוא דרך ריעות, בפרט בעו"ה אותם סעודות וחנוכים שעושים ההמון עכשוו הוא קלון ורק לרוות הגרון בשחוק וקלות ראש, וכן מצאתי שפסק מהר"ם<sup>581</sup>, ומ"מ נראה מי שהוא ירא אלקים ורוצה לחנך ביתו בתורה ובמצות וליתן שבת למקום אשר חננו ולא הניח מתחלה לשחות בביתו ולשחוק בו ולנהוג קלות ראש אלא מתחילה עושה סעודה לחנכו ולומר בו דברי תורה ולדרוש בו מעין המאורע שפיר הוא סעודת מצוה, ועליו נאמר המקרא שחו ושכרו דודים<sup>582</sup> בימי המלוואים<sup>583</sup>.



צורבא מרבנן ראש ישיבה, דודאי ליתא רק בחור מתודד, שכ"פ רש"י בתענית, והכי מוכח שם במ"ש דדמי לפרצודא וכו', אף כי ג"כ אין ראיה משם שיהיה סעודות מצוה רק שאבי עשאו לחיוב מצוה ותורה שזה נתן לו שמתה בלבו, כמ"ש רב יוסף מאן דאמר לי אין הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור וכו' עבידנא יומא טבא וכו', וכי ס"ד דה"ל סעודת מצוה. ומ"מ אין צריך ראיה דאחר שנעשית מחמת גמר דבר מצוה ודאי ה"ל סעודת מצוה. עכ"ל. [מש"כ החו"י במוסגר דיש שפירש דצורבא מרבנן היינו ראש ישיבה, אין כוונתו לרבינו שלא כתב כן כאן, ואדרבא כתב להיפך בסו"פ זה בדין הסיום, ועי' ברכי יוסף חו"מ סי' טו אות ג].

581. כ"כ בתשב"ץ קטן סי' קע. 582. שיר השירים פ"ה פ"א. ועי' סדר עולם רבה פ"ז שנדרש קרא זה על יום השמיני למילואים. ועי' במדבר רבה פ"ג ב'. 583. דברי רבינו הביא המג"א סי' תקסח ס"ק ה, אך הביא דעת באר שבע סי' עב [ובחלק מהדפוסים הוא סי' ע] שכתב דבארץ ישראל הוי סעודת חינוך הבית סעודת מצוה. ועיי"ש ביד אפרים שהאריך ובסו"ד כתב: ועיין בירושלמי דסוטה פ' משות מלחמה (פ"ח ה"ד) יכול הבונה בית בחוצה לארץ יהא חזר, תלמוד לומר ו'לא חנכו' את שמצוה לחנכו, יצא זה שאינו מצוה לחנכו. וכתב בקרבן העדה שם (שירי קרבן ד"ה את) מהכא שמעינן דסעודת חינוך בית לאו מצוה היא, והנודר שלא לאכול מסעודה שאינו של מצוה אסור לאכול, מיהו בבבלי בפירקין (סוף דף מג, א) דורש ולא חנכו למעוטי גזלן, אך ברמב"ם (מלכים ז, ה ויד) כתב תרווייהו כו', ע"ש. ואפשר דדוקא בזמן שהיו ישראל שרוים אז אין מצוה בחוצה לארץ, שהרי אמרו (כתובות קי, ב) כל הדר בחוצה לארץ דומה כו', משא"כ בזה הזמן דרב יהודה אמר (שם) כל העולה מבבל כו', ודעת כמה פוסקים דעכ"פ אין מצוה לעלות לא"י, שפיר י"ל כמו"ש דאם מי שעושה הסעודה לשמוח שזכה מאת ה' לבית וחניוכו לשם שמים הוי קצת סעודת מצוה. ועיי"ש כל דבריו בעניי".

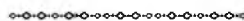
ועי' חו"ל שו"ת תורה לשמה סי' תפד: איתא בשאלתות דרב אחאי גאון בפ' בראשית (שאלתא א) חו"ל: שאלתא דמחייבין דבית ישראל למינח ביומא דשבתא דכד ברייה קב"ה לעולמיה ברייה בשיתא יומי ונח ביומא דשבתא וברכיה וקדשיה כאניש דבני ביתא וכד מצבית ליה וגמר ליה לעבדתיה עביד הלולא חד יומא, כדאמרי אינשי הלול בתי דכתיב ויכל אלהים ביום השביעי, עכ"ל, וכן הובאו דברים אלו במדרש

576. וכ"כ בספר המנהגים לר"א טירנא (מנהג כל השנה, הגהות מנהגים אות יד, מהדר' מכון י-ם עמ' קנז), ז"ל: כל מצוה שכתוב בה שמחה מברכין שהשמחה במעונו, וכו', וכן כשעושים חזק כשמסיימין המסכתא או תינוק פרשה מברך שהשמחה במעונו דכתיב פקודי ה' ישרים משמתי לב. עכ"ד. והביא דבריו הלבוש במנהגים שבסוף לבוש החזר אות לה (ושם הלשון: או בר מצוה לחינוך) אלא שסיים שאין נוהגין כן. 577. עי' תרומת הדשן סי' רסח שהביא ב' מנהגים בזה אי מברכין בפדה"ב שהשמחה במעונו. וז"ל רבינו ביש"ש כתובות פ"א סי' יט בתו"ד על ענין ברכת שהשמחה במעונו בסעודת אירוסין: ויש דוחים שאני מילה דכתיב שש אנכי על אמרתך, ואני אומר פדיון הבן יוכיה, דמברכים שהשמחה במעונו, רק שבארצות האלו אין נוהגים, משום דזימנין דמת התינוק אחר שלשים, ואיכא מ"ד צריך לפדותו, ומאחר דלשם אין מברכין, דצערא איכא, משום הכי לא חילקו, ואין מברכין בשום פדיון הבן, וכו'. 578. כתובות דף ת, א. 579. כתב ערוך השולחן יו"ד סו"ס רמו: ודע שהמהרש"ל ביש"ש רצה להורות שיאמרו על סיום מסכת שהשמחה במעונו, וכתב שכשהורה כך נתבלבלה השמחה בענין רע וזר ואז ראה שאין לחלוק על הקדמונים, ע"ש, ולפע"ד א"א לומר כלל שהשמחה במעונו בשבין איזה לשון הוא בסעודת נשואין והו"ל לומר שהשמחה בכאן, אלא הפירוש להיפך דבעוה"ז אין שמחה שלימה דשמחת נשואין הוא מפני שהאדם קיים במין ולא באיש, ואלמלא היה האדם חי לעולם לא היה צריך לישא אשה ולהוליד בנים, וכו', ולכן אנו אומרים שהשמחה במעונו כלומר שפה אינה שמחה שלימה והשמחה במעונו של הקב"ה כדכתיב עוז וחרוה במקומו, האמנם בת"ת שהיא הגדולה מכל המצות ושנינו באבות יפה שעה אחת בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב א"כ השמחה פה וא"צ לומר שהשמחה במעונו. ועי' סי' הנהגת מהרש"ל אות מו. 580. כתב החוות יאיר סי' ע: וסעודת הסיום ודאי הוא סעודת מצוה, כבמדרש הביאו ב"י א"ח סי' תרס"ט, ונ"ל ה"ה יום של אחריו כנהוג שהרי שלמה המלך ע"ה עשה משתה ז' ימים, ואפשר שגם שאחר אחריו כמ"ש גבי ז' ברכות מחמת הלולא, ומ"מ מה שהביא רש"ל ראיה מהא דאמר אב"י אפילו אחד סיים מסכתא עביד יום טוב לרבנן וה"ל סעודת מצוה, (מלבד מה שפי' שסיים ראש ישיבה מסכתא, ומפרש

ים של שלמה | פרק שביעי – מרובה

וסעודת בר מצוה שעושים האשכנזים<sup>584</sup>, לכאורה אין לך סעודת מצוה גדולה מזו, ושמה יוכיה עליה, ועושים שמחה ונותנים למקום שבח והודיה שוכה הנער להיות בר מצוה, וגדול המצוה ועושה, והאב זכה שגדלו עד עתה להכניסו בכרית התורה בכללה, וראייה להדיא מפ"ק דקדושין<sup>585</sup> שאמר רב יוסף לבסוף, השתא דאמר ר' חנינא גדול המצוה ועושה בו' מאן דאמר לי שאין הלכה כר' יהודא דאמר סומא פטור מן המצות עבידנא יומא טבא לרבנן, אע"פ שהיה כבר חייב אלא אבשורה שלא היה נודע לו עד עתה רצה לעשות יו"מ, כ"ש על הגעת העת והזמן שראוי לעשות יו"מ. אכן הבר מצוה גופא לא ישר בעיני שרובן אין להם ב' שערות וא"כ איך יציאו אחרים ידי חובתן בתפילה ובברכת המזון, ואם נאמר מן הסתם אוקמינן אחזקה שהביא ב' שערות<sup>586</sup> בפרט כמילתא דרבנן, ואף שברכת המזון דאורייתא הוא מ"מ מן התורה היה יוצא בברכת הקמן אלא שרבנן אמרו שאינו מוציא הגדול<sup>587</sup>, א"כ מיד כשיגיע ל"ג שנים ויום אחד יעשו הסעודה ויחנכוהו לכרך ברכת המזון ולהתפלל באקראי<sup>588</sup>, ומאחר שלא נעשה בזמנו ועכשיו גם כן אינו ידוע זמנו למה יקרא סעודת מצוה, ואינו דומה לסעודת מילה ופדיון הבן אפילו עבר זמנו הראשון מ"מ כל יומן בני חיובא נינהו זומנן הוא שלא לאחר המצוה<sup>589</sup> מה שאין כן בנדרין זה דשמא עדיין לא הגיע זמנו ומכא שנוקמא אחזקה היה לו לחנכו מיד ולעשות סעודה. ומכל מקום נראה היבא שמחניכין הנער לדרוש על הסעודה מעין המאורע לא גרע מסעודת חנוך הבית<sup>590</sup>.

ובכל הני סעודות מצוה דשרינן<sup>591</sup> מ"מ לא ירבה בהן שיבטל ח"ו למודו הקבוע לו לגמרי, אלא לפעמים לפחות אם אפשר להיות זולתו והכל לפי העניין, ואיש ירא אלקים אשר בא למהר יורו לו מן השמים דרך הישר בקו האמצעי.



וכמ"ש רס"י קצ"ג. ועוד דהא עיקר הטעם דק"ל אף על פי שיצא מוציא משום שכל ישראל ערבים זה בזה, כדאיתא סוף פ"ג דר"ה, ובקטן ל"ש ערבות ומן התורה הוא פטור לגמרי ואיך יוציא הגדול, לכן נ"ל מ"ש הוא העיקר ועיין בב"י, ואח"כ מצאתי שבי במלחמות פ"ג דברכות בהדיא דאורייתא ע"ש. ועי' טורי אבן ר"ה דף כט, א שכתב דשיטת רש"י שם דהא אינו מחויב אינו מוציא הוא מדרבנן, וכמ"ש רבינו, ופליג ארמב"ן מלחמות הנ"ל. 588. עי' שו"ע או"ח סי' נג סעי' ו דלמינוי קבוע בעיני נתמלא זקנו. 589. עי' מג"א סי' תקסח ס"ק י שכתב בדעת התוס' (מ"ק דף ת, ב ד"ה מפני ביטול) דפדיון הבן כיון שעבר זמנו יכולין לרחותו יותר, ועפ"י כתב ד"ל דפדה"ב שלא בזמנו לא מקרי סעודת מצוה. ועי' בית מאיר שם וחי' אדם (הלי' שבת כלל א נשמ"א אות א) שהביאו דברי רבינו כאן דגם שלא בזמנה היו סעודת מצוה, וביארו ד' חוס' מ"ק בענין אחר. ועי' פרמ"ג אשל אברהם שם. ועי' חיי אדם כלל קלו סעי' ז. 590. כתב המג"א סי' רכה ס"ק ד: כי בילקוט חדש בליקוטים סי' כ"ט שמצוה על האדם לעשות סעודה ביום שנעשו בנו בר מצוה כיום שנכנס לחופה, ומשמע דהיינו ביום שנכנס לשנת י"ד, וביש"ש פ"ז דב"ק כ' דאם הנער דורש היו סעודת מצוה אפי' אינו באותו יום. (והשמיט "מעין המאורע"). עוד בענין סעודת בר מצוה שלא בזמנה, עי' יד אפרים סי' תקנא על המג"א ס"ק לג, דברי מלכיאל ח"א סי' ג, שו"ת מהר"ם בריסק ח"ב סי' סח. 591. היינו דשרי לת"ח להנות ממנה, דבזה פתח רבינו לדון ע"פ הגמ' חולין דף צה דרב לא איתהני מסעודת הרשות, ונפסק להלכה בכל ת"ח כמבואר בפסחים דף מט, א.

נתחומא בפ' בראשית (פרשה ב) ע"ש, וכו', גם משמע מהכא דאפילו אם עשה סעודת החנוך בחול אין זו סעודת הרשות אלא בכלל סעודת מצוה מקרייא, דאם היא סעודת רשות לא הוה מדמיין ד"ל ענין השבת אליה. גם יש ראייה גדולה מן זוה"ק לסעודה זו דחנוך הבית שכן איתא בוהר ויקרא דף ג' ע"ב א"ל הקדוש ברוך הוא למשה תנוכח דביתא במאי הוי בסעודתא וכו', ע"ש. והנה הגאון מג"א ז"ל בס' תקס"ח ס"ק ה' הביא מס' באר שבע דחנוכת הבית בא"י הוי סעודת מצוה אבל לא בחו"ל, והביא עוד מן יש"ש כי אם לא הניח תחלה לשחות בביתו ולנהוג קלות ראש רק שעשה סעודה לחנכו תחלה לומר בו ד"ת ולדרוש בו מעין המאורע הוי סעודת מצוה, ע"ש, ומשמע דבזה מודה דהוי סעודת מצוה גם בחו"ל, וכולם לא זכרו דברי השאלות הנז' דאם היו זוכרים זה לא הוה מחלקי בין א"י לחו"ל, וכן בתשב"ץ קטן סי' ק"ע אם היה זוכר זה לא הוה כתב דחנוך למשתה ושמחה הוי סעודת רשות. ועי' חות יאיר סי' ע, הו"ד בפתחי תשובה יו"ד סי' ריז ס"ק טז. דברי מלכיאל ח"א סי' ג ות"ד סי' ח, באר היטב סו"ס רמו ויד אברהם שם (במהדר) מכוון י-ם הוא בבאר היטב למהר"י טיקטין נדפ' בעמ' תקמה). 584. עי' מנהגים דק"ק וורמישא אות רפט. 585. דף לא, א. 586. נדה דף מו, א. 587. כתב המג"א סי' קצט ס"ק ז: וביש"ש פ"ז דב"ק סי' ל"ז כתב שמן התורה גדול יוצא בברכת הקטן רק שחכמים אסורהו לכן סמכינן אחזקה, עכ"ל. וצ"ע דבסימן קפ"ו ס"א משמע דהוי דאורייתא, מדפסקו האבעיא לתומרא. ועוד דבס"ב קאמר ההוא דבן מברך כו', וכ"ה בגמ' ברכות דף כ' וקשה [דלישני כיון שאין יודע לכרך לא גזרו רבנן כדי שלא יתבטל ברמה"ז דאורייתא,

וגם כן איכא נפקותא בהך פיסקא לעניין אבלים אי שרו לילך לאותם סעודות מצות כמו שאפרש בעז"ה בפרק אילו מגלחין.

והאי דדריש רב<sup>592</sup> דחתול אסור לקיימו ומצוה<sup>593</sup> להרגו ואין בו משום השבת אבידה אפילו אם מצאו מת לא צריך להחזיר עורו אם הוא חיוור או אוכמא בר חיורא, כל המפרשים לא הביאו<sup>594</sup> לפי שלא מצוי בנינו כמו שאין נזהרים עכשיו בגילוי, ואם המיתה פעם אחת במקרה או נשכו וקמעו יד של תינוק פשיטא הנהג בהן כל הדינים ואפילו אם הם אוכמא בר אוכמא, דרב לא חילק בין אוכמא לחיורא אלא כשלא המיתה, וכן איתא בתוס', ומכל מקום אם הרג אדם עכשיו חתול חיורא של חברו או אוכמא בר חיורא אין לחייבו ממון מספיקא מאחר שהוא עשה משום סכנת נפש וסבר שמותר להרגו, ומכל מקום יקבל עליו היסת שלכך כיון ויפמור, אבל אם עשה להכעיס ולהזיקו חייב כשאר מוזק ממון חברו, הנראה לפי עניית דעתי כתבתי.

לת. דין שהתירו מלאכה ע"י גוים משום שבות בא"י, אבל משום שאר מצוה לא שרינן שבות, אם לא בבין השמשות, ומה דשרי לצורך מילה אבאר בעז"ה בפרק הדר.

לת. הלוקח בית<sup>595</sup> בא"י כותבים עליו אוננו, פי' שמר מכורה, אפילו בשבת על ידי גוים, אף על פי שאמירה לגוי שבות הוא, משום ישוב א"י לא גזרו שבות. ודוקא ישוב א"י חשיב אבל לא לשאר מצוה אפילו למצוה דאורייתא, ואי שרי במילה אכתוב בפר' הדר בעז"ה, אם לא בין השמשות דשרו שבותים לצורך מצוה. וכן הלוקח מקום בא"י כופין ליקח לו דרך מדי רוחות משום ישוב א"י.

לט. דין שאסור לגדל חזירים בכל מקום אפלו שלא להרויח בסחורה עמהן רק בעבור עורן או בעבור למשוך בהן עורות אסור, ותרנגולים אין מגדלין בירושלים והכהנים בכל מקום.

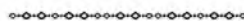
לט. מתניתין<sup>596</sup>: אין מגדלין תרנגולין בירושלים מפני הפחירות<sup>597</sup> שהן מנקרין באשפה ושרצים בפייהם, והכהנים לא גדלו תרנגולים בכל א"י מפני שהם אוכלים תרומה.

ואין מגדלין חזירין בכל מקום, וגם הוא בכלל ארור שגזרו חכמים בימי חשמונאי ארור אדם שמגדל חזירים<sup>598</sup>, וא"ל<sup>599</sup> שמגדלין כדי להרויח ולעשות עמהם סחורה דהא פשיטא שאסור, כדאיתא בפרק כלל גדול במסכת שביעית<sup>600</sup> אין עושין סחורות לא בנבילה וטריפה שקצים ורמשים, ודרשינן מקרא ממאים יהיו לכם לכל מילה, וכן בפרק כל שעה<sup>601</sup>, אלא איירי אפילו לגדלם כדי למשוך בהן עורות או לגדלם מחמת עורם אפילו הכי אסור<sup>602</sup>, ועיקר דין זה בפרק כל שעה.

מ. עשר תקנות יהושע

תקנה א', שיכול כל אדם לרעות בהמות דקות ביער גדול של חברו.

מ. תנו רבנן<sup>603</sup> עשרה תנאים התנה יהושע ועל מנת כן הנחילם הארץ, שיהיו מרעים בחורשין ולא יקפיד בעל היער על כך, וה"מ בהמה דקה ביער גסה, אבל דקה בדקה<sup>604</sup> וק"ו גסה בדקה לא, שמכלים האילנות הקטנים. ומ"מ הבעל עצמו מרעה בחורשין שלו בכל עניין ולא גזרינן משום ישוב א"י מאחר שהם לעולם ביער עד בא קיצם.



592. דף פ, ב. 593. בגמ': ומותר. 594. היינו לא 600. פי"ז מ"ג. 601. פסחים דף כג, א. 602. ע"י תוספות פסחים שם ד"ה אמר קרא, ולהלן דף פב, ב ד"ה לא 596. דף עט, ב. 597. במתני': מפני הקדשים. 598. דף פב, ב. 595. דף פ, ב. 603. דף פ סוף ע"ב. 604. בגמ' נוסף: וגסה פב, ב. 599. ר"ת: ואין לומר, ופי' כמו: ולא מיבעיא. בגסה.

וזכל דצר רק דצר אשר להם מסור להיותם ממונים עליו ונונילא אינם יכולים בכל פעם להעניש ע"י מדה כנגד מדה וזה שאמר יתרו כי דצר אשר זרו כענקו וזוה נודע שגדול ה' וכל חלקים ואין נעכז על ידו:

**ויעוד** יש לפרש עפ"י וזה שאמר הכו"ל (גיטין דף ע"ב כ"ו ע"ב) על נוי כוונת צל"ל אל תקרא צללים אלא צלמים הגם שיכולת ציד הש"ת לענות לאווה מיד וז"ו הוא רואה ומאריך אפו עד שתתנוולא סאתם, וזוה י"ל פסוק ולו דוניה תהלה הדוניה שאתה רואה נועט' הרעי' ודוניה זה לך תהלה, וזה שאמר יתרו עתה ידעתי כי גדול ה' ולו הכח ונושלה על כל, ע"י אשר נראה עין צעין שהעניש מדה כנגד מדה כי דצר אשר זרו עליהם צקדיה שצטלו זה נחצטלו והגם שיש לו הכח ונושלה לענות בכל דצר עם כל זה ראה ושתק והן הן גדולותיו וגבורותיו וכמו שאמר הכנה"ג על שהקצ"ה רואה גוים ונקרקין צהיכלו ושתק הן הן גבורותיו וני כוונת צלמים:

**ויבא** אהרן וכל זקני ישראל לחל להם עם חותן משה לפני האלקים, וי"ל שאכלו ונלחמו של יתרו שהציא עונו קולת ואפו אותו כאן ואכלו עמו, לכאור' וזוהי כרעצתותא שהרי אמרו הכו"ל צונקב' עירובין האוכל יותר מכשיעור עומר לגלגלת הרי זה רעצתן ופשיעא שגם מן המון לא הוסיפו נוולא מה שאכלו מלחמו של חותן משה הוי אכילת רעצתן ודוחק לומר שהאכילו מן המון שלהם כנגד הלחם שאכלו עמו, דויבא אהרן וכו' לחל להם עם חותן משה משווע שהם אכלו עמו ולא הוא עושה, אלא אמרו הכו"ל צונקב' צרכות וצונקב' טבת ר' זירא זלע אכולי שיחותא, ופריך הא חזי כרעצתותא ונשכי כיון דצכל יומא לא קעביד הכא רק צהאי טעתא (צצצת) לא ויחזי כרעצתותא והכ"כ אכלו לפני חלקים ופירש רש"י סעודה שח"ח נהנה ממנו ה"ל כאוכל לפני חלקים ע"כ לא נחזי כרעצתותא:

**ויזבה** יתרו עולה וצמים, צגנו' ע"ז דף כ"ד ע"א איחא וכן ה' רצי אליעזר פוקל צכל הקרצנות כלם פי' ליקח צהוה מן הככבי להקריצה לקרצן שווא נרצעה שהשודין הככרים על הרציעה, ת"ש ויקח יתרו עולה וצמים לחלקים, ונשכי יתרו נוי קודם מתן תורה הים, הכיחא לנו"ד יתרו קודם מתן תורה הוא אלא לנו"ד אחר ונ"ת ונ"ל וצרש"י הכיחא לנו"ד פלוגתא דצני ר' חייא וריצ"ל צפק צתחא דשחי' קדשים דף קט"ו, והקשה וורי חקיד שצכהוכה הגאון ור' נתן אדלער הכהן זל"ל הרי שם פנינו צני רצי חייא וריצ"ל חד אמר יתרו קודם ונ"ת ה' ונ"א יתרו לאחר מתן תורה ה'

וכו' כחכאי וישמע יתרו וזה שמועה שמוע וצא וכחגייר רצי יהושע אחר ונלחמה עמלק שמוע וצא שהרי כתיב צלידו ויחלק יהושע את עמלק רצי אליעזר המודעי אמר מתן תורה שמוע וצא וכו' רצי אליעזר אמר קריעת ים סוף שמוע וצא שנאמר ויהי כשמוע כל ונלכי אמורי, והוא כחכאי דנו"ד דצצר קודם ונתן תורה ה' יתרו קצר כרצי אליעזר ואם כן מוכח ונאמר' הכ"ל דר' אליעזר קוצר קודם ונתן תורה צא ואם כן נאי נקשה התם צע"ז ארצי אליעזר הכיחא לנו"ד קודם ונתן תורה צא אצל לנו"ד לאחר ונתן תורה צא ונ"ל הלא קאי אר' אליעזר ור"א גופא צהוה קוצר קודם ונתן תורה צא, ונכח קושי' זו מוכח בגירסא אחרת שם בצמים שגורס ר' אליעזר צן יעקב ונפקא מיני' להלכתא לדיכא כרצ"י ולא כר"א דשמותי הוא, ולענ"ד נראה לומר דצחמה י"ל דגם ר' אליעזר דצצר קריעת י"ס שמוע יוכל לקצור דלאחר ונ"ת ה' יתרו צא רק עיקר טעמו של יתרו שמוע וצא ה' קריעת י"ס ול"ל דפלוגת' צני ר"ח וריצ"ל אי קודם ונ"ת או לאחר ונ"ת צא הוא אליעזר דר' אליעזר אי קצצר ר"א קודם ונ"ת צא או קצר לאחר ונ"ת רק שהעיקר שהכריעו לצוא ה' קי"ס, וזוה מיושב נאי דמשפש רש"י צע"ז בגמל' על הכיחא שהיא פלוגתא אמוראי ולא הציא רש"י פלוגתא דתכאי, דוחכאי לא מוכח דקצירא קודם ונ"ת צא כדאמון רק מפלוגת' דאמוראי נקשה שפיר התם דקאי אליעזר דר"א הכיחא לנו"ן דצצר אליעזר דר"א קידם ונ"ת צא אצל למאן דצצר אליעזר לאחר ונ"ת צא ונ"ל, וק"ל:

**ויבא** אהרן וכל זקני ישראל לחל להם עם חותן משה כתיב ויחד יתרו ואמר רצ ההעציר חרצ מדה על צצרו פי' שוול עלונו והי' זה גם סעודה צרית ונילה ולא צרכו שהשנוחה צוועוכו נשום לערע דינוקא, והנה איחא ציש"ש צצא קומא פ' מרובה שפסק לומר שהשנוחה צוועוכו צסעודת קיום שאין שווחה להקצ"ה אלא צעסק התורה, וכ' שכתבצלה חוהה הקעודה וחזר צו כי נקשתמא ה' לחז"ל קוד דצר שלא לקצוע צרבה זו על שווחה זו, ולפענ"ד נוקומוו כלוד כי אמרו הכו"ל לא ה' י"ע לישראל כיה"כ וכט"ו צאצ ואמרו יוה"כ נשום סלימה ונחילה ונ"ו צאצ שצו פסקו לכרות עלים לנערכה, וכ' כיווקי יוקף צצ"צ שונכאן מוכח שווחת קיום על גמר הנחיה, והנה היא שווחת רוחניות ולא גשמיות כמו שווחת חתן וכלה, ונ"ו עושין סעודת הגוף כמו ציהכ"פ מפכי שהוא שווחת רוחניות מושפין לצלצול השווח' ונש"ו, שוגרין לו שיעיר הנשחלח ציוהכ"פ וזה טעם סעודת קיום ושווחת ע"ו צאצ ולא שיך לצרך על זה שהשווחה צוועוכו:

וידי

יש נוחלין פרק שמיני בבא בתרא קבא.

עס הוועט דאס זען

(א) ונעיל קב: וי"ו. (ב) עניתי ביה (ג) סס ל: (ד) ונעיל קב: וי"ו. (ה) ויקרא כג ב, (ו) ר"ה כה, (ז) בראשית ב ג, (ח) כה: (ט) שמות יב א-ב, (י) פי"ג, (יא) שמות לד א, (יב) סס פסוק ד, (יג) דברים י ג, (יד) מיתחא ליה (ט) עין פתוחא פי וישב אות ב ועי' בתחומא פי מקץ אות ד, (טז) תרי"ג ויש פי ויקרא פי"ב ה"ג, (יז) ציל בכורים פי"ב ה"א (י"פ"ע), (יח) עני סדר עולם פי"ג, (יט) שבת ל ע"ב.

הנהגות הב"ח

(א) גמי דמי וי"ו בר נון היה גמיל: (ב) רש"י ד"ה מועדי ה' וי"ו מלמדין מקראי קדש והו' תיקון המועדות וקדושתן כשהיו מקדשין את החדש על פי הראיה הקדש: (א) ד"ה יום שמנו וי"ו עשה עז מ' יום ומ' לילה מלמדין נאל: (ד) תוב' ד"ה יום שכלו וי"ו א"ף ופוטרוט היה ראוי למות בכל שנה: (ה) בא"ר שלם הימה שמהה לפני הדיבור אלא כשחור שאף כי לא אמלי סהלא דעו: (ו) בא"ר ונאלה לר"ה לפרש לפי מדרש:

תורת אור השלם

א) ודבר משה אל ראשי הפסולת לבני ישראל לאמר זה ה' אשר צוה יי' ויבטחו לבו: ב) זה ה' ה' אשר צוה יי' לבנות עמלק לאמר יי' לפגוע בעמלק תהינה לנשים אך למשפחת כפרה אביהם תהינה לנשים: (בב"ר ל"ו א) ג) ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש מקנני וי' וי' בתו לבנותי לאשה: (ש"ס"ב כ"א א)

הנהגות היינטיג

(א) במדרש עז י"א איתא רב אבי בר נתן (גילין), וישיב בגמי דמפורש האי דר"ה דע ליה לפרשתא מה היה קשה לו בבירוא: (ב) ציל הוואיל ונתבא (בת יתקח), וכתיב בבתי האויל ובתיבא שבת גבי מועדות: (ג) יש להוסיף או שבתין (שבת שבתן ביה"כ ושבת לחודי בכל המועדות, באה"ט: (ד) ע"כ איתא בגמי שם ובכאן ואילן מפרש הרשב"ם ולא וישיב בתים ד"ה עז: (ה) ס"א בשבועה (גילין) כיה במהרש"ל דפרי: (ו) מתיבת "יוד" עד ל"א בא"ב ליתא בדפוס: והוסיפו המהרש"ל ועי' הרש"ש: (ז) בעיי' ברש"י ונ"פ דה"פ: (ח) נראה דמשיב כדאמר [שבת] דף ל: קא אדלעיל שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות: (ט) בבתי וי"ו מר"ש איתא: (י) בפר"ק איתא ועד שיהיה היתה שמחה אלא שחזר"י שאו וכו' ולפינו תוקן ע"פ המהרש"ל ששם תוס' עיי"ש. והמהרש"ל הנהגה כה בהגהת ב"ח: (יא) גילין (גילין) ברפ"ר (י"ח) וינציא שמעו שהכל מהותו וכן משמע מהמהרש"א שעל דברי תוס' אל"ו מביא גילין תוס' עיי"ש: (י"ב) ע"כ מגילין (גילין):

מועדי ה' נאמרו. כוליה מפרש לקמיה: מועדי ה' צריכין קידוש. שהיו מקדשין את החדש על פי הראיה וממוך כן מתקדש מועד זמנו שלפי עיבור השנה ועיבור החדשים המועדים מתעכבין אצל המועדים עמלן לא היו מקדשין כי אם החדשים דמתן צ"ה (דף סד) לגבי קידוש החדש שאב צ"ה דין אומר מקודש וכל הכנס עומין אחריי מקודש מקודש שנאמר (א) אשר מקראו אותם קרי ציה אה"ט (ב) וימי זמני מקודש מקודש נפקא לן מלמדין מקראי קדש (ג) שהיו מקדשין את החדש על פי הראיה וזהו מיקון המועדות וקדושתן: שבת בראשית אינה צריכה קידוש. כעין שמקדשן המועדות על ידי קידוש ראשי חודשים און מקדשין אחד בשבת להיות שציעי שלו שנת אלף ועולס יום שציעי שנת הוא זלל קידוש ציה דין ונפקא ליה מלמדין מועדי ה' יתירא דלמי למיכתב אלה אשר מקראו אותם מקראי קדש. שנת בראשית קרי לשנת משום לכל מועדות נמי כתיב דבו שנת שנתון (א) הלך קרי ליה שנת בראשית שמקודשת וצאה משעת ימי בראשית דשנת ראשונה כתיב ט צריכין ויקדש אותו: (ב) גבי מועדות. כפרשת שור או כש (ויקרא כג): מועדי ה' צריכין מומחין. ולא מקדשי בג' הדיעות כהפרת נדרים ולא צידי מומחה כהפרת נדרים אלא בשלשה מומחין כדלפינן בראש השנה (א) און לן מומחה וישראל יתר ממשא רבינו וקאמר ליה רמננה עד דליכא אהרן כצדק דכתיב (א) ואמר ה' אל משה ולא אהרן וגו' החדש הזה לכם (ב) כנס מומחין ואון ציה דין שקול ומוסיפין עליהם עוד אחד: תנן התם. במס' ענינת ומשום דקאמר לקמן יום שאתרו שצטנים כו' נקט לה: השא"ף. לצי"ש את השאלת מיתת שארין לא כדלמרי' במסכת ענינת (דף ק"ג) צת מלך שואלת מצת כהן גדול כו': יום שנתנו בו לוחות האחרונות. כדלמיא

ישבת בראשית אינה צריכה קידוש בית דין. ואם תאמר דצטוף פרק קמא דקידושין (דף ל"ב) נפקא לן מלמדין מושביוס דלמרינן הסם מושבית דכתיב רמננה גבי שנת למה לי אליטריך ס"ד אמרנא הוואיל וצענינא דמועדות כתיבא מיצעי קידוש צ"ד כמועדות קמ"ל ויש לומר דרשא דהתם אמיא כען עזאי דדרש הכא מועדי ה' נאמר הפרת נדרים לא נאמר אי נמי אפי' לרבי יוסי הגלילי צריכין תרי קראי דאי לא כתיב אלף חד לא היה ממשעין אלף מומחין ככז קרא אמרנא למעוטי אפי' הדיעות: יום פ"ה ופ"ה. פירשתי צטוף מרובה (צ"ק דף פ"ד ד"ה מ"ד):

יום ששלו בו מתי מדבר. בשנה אחרונה נמי ממו וידעו שכבר כלתה גזרה כי כבר ממו ל בני כ"ו ולפי שהיו אצלם עד מקאת יום של ט"ו לא חזר הדיבור שאין השכינה שורה לא מתוך עצלות ולא מתוך עצבות כדלמסנן גבי יעקב (תנא"פ פ"א ויש"פ) שכל אומן ימיים שנתאל על יוסף לא שרחה עליו שכינה כדלמרי' [בשנת] (א) כתיב (ב) אמר רב חסדא אמר רבי יוחנן ביחוד מומחה (ג) תנן התם אמר רבן שמעון בן גמליאל לא היו ימים טובים לישראל בחמשה עשר

בבא וכויום הכפורים שבהן בנות ירושלים וצאות בכלי לבן שאולין שלא לבייש את מי שאין לו (א) בשלמא יום הכפורים יום סליחה ומוחילה יום שנתנו בו לוחות אחרונות אלא חמשה עשר בבא מאי היא אמר רב יהודה אמר שמואל יום שהותרו שבטים לבא זה בזה מאי דרש (א) זה הדבר (ב) דבר זה לא יהא נהוג אלא בדור זה רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן יום שהותר שבט בנימן לבא בקהל דכתיב (א) ואיש ישראל נשבע במצפה לאמר איש ממנו לא יתן ברו לבנימן לאשה מאי דרש ממנו ולא מבנינו רב דימי בר יוסף אמר רב חמון יום שכלו בו מתי מדבר דאמר מר עד שלא כלו מתי מדבר לא

שחזר [אלף] (א) שאז כי יתחילי סיהרא דעו שספקה גזרה מעליהם ועוד מה שמחה היא שקדמו למות מאשתקד והכתיב (שמות כ"ג) את מספר ימין אלמלא ועוד לא מיהירו למות מאשתקד א"כ לא ממו בני שנים ארין שהושלמו לכן עשרים שנה בשנת יתאחדם שלך חלה בני שנים ארין שהיו בני כ"ו צמנטים ונראה לר"מ (א) לפי מדרש איכה שלא מיהרו למות אלא בשנה אחרונה ציטל מהן הגזרה ונשאר מהן ט"ו אלף ופרוטרוט אותן שהיו ראויין למות בשנה אחרונה כמו שמינו בחוקיהו דכתיב (מלכים ב' כ) לו לציתך כי מת אחה והאריך לו הרבה (א) והא דכתיב (מגדב' ט) ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה היושע בן נון היינו מאותן שראויין למות קודם שנתבטלה הגזרה דלכל יואשע בן בני ארבעים שלמות מרגלים דפרשיות לעיל (ד' ק"ד ד"ה סמ"ח) אי נמי בתחלה גזור אפי' על בני כ"ו צמנטים ולצטוף ריחם עליהם הקצ"ה ולא ממו אלף אותן שהיו בשנת גזרה לכל הפחות בני עשרים וחדש שחדש בשנה אחרת חשוב שנה ולא יום אחד כדלמרי' (מסכת פה"ס פ"א מ"ג) גבי פלגם שכל חדש שלם אינו לא שנה ולא זיל ונשאר בשנה אחרונה כל אומן שהיו בני כ"ו צמנטים (א) הכי נמי אשכחן צילוג קן וכו' גר יהיה זרעך זרעך מיתחן לא וכו' ועצדוס ועו אותם וכו' והשתא אחי שפיר דמשעו עשר אלפים ופרוטרוט שהיו לשנה לא נתיחד הדיבור עד חמשה עשר אלף כל שנה אחרונה שהיו ראויין למות והיו עציפין בך עד דליתמלי סיהרא ומה שהקשה ר"מ לפירוש הקונטרס למה נשתהה הדיבור שנה ויותר י"ל נמי שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות (א) וכן היו עציפין לפי שהיו צטורין למות באותה שנה והאי דנקט נמי חמשה עשר אלפים ופרוטרוט לאו על כל שנה ושנה קאמר אלא רוב השנים ומיהו קשה על פירוש רבינו שמואל דלמה חפרו צברים בשנה אחרונה כיון שמאשתקד ממו כל אומן שהיו ראויין למות שכל אחד היה יודע עצמו שלא היה ממן עשרים ועד ששים מפקדי משה ואהרן:

שחזר [אלף] (א) שאז כי יתחילי סיהרא דעו שספקה גזרה מעליהם ועוד מה שמחה היא שקדמו למות מאשתקד והכתיב (שמות כ"ג) את מספר ימין אלמלא ועוד לא מיהירו למות מאשתקד א"כ לא ממו בני שנים ארין שהושלמו לכן עשרים שנה בשנת יתאחדם שלך חלה בני שנים ארין שהיו בני כ"ו צמנטים ונראה לר"מ (א) לפי מדרש איכה שלא מיהרו למות אלא בשנה אחרונה ציטל מהן הגזרה ונשאר מהן ט"ו אלף ופרוטרוט אותן שהיו ראויין למות בשנה אחרונה כמו שמינו בחוקיהו דכתיב (מלכים ב' כ) לו לציתך כי מת אחה והאריך לו הרבה (א) והא דכתיב (מגדב' ט) ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה היושע בן נון היינו מאותן שראויין למות קודם שנתבטלה הגזרה דלכל יואשע בן בני ארבעים שלמות מרגלים דפרשיות לעיל (ד' ק"ד ד"ה סמ"ח) אי נמי בתחלה גזור אפי' על בני כ"ו צמנטים ולצטוף ריחם עליהם הקצ"ה ולא ממו אלף אותן שהיו בשנת גזרה לכל הפחות בני עשרים וחדש שחדש בשנה אחרת חשוב שנה ולא יום אחד כדלמרי' (מסכת פה"ס פ"א מ"ג) גבי פלגם שכל חדש שלם אינו לא שנה ולא זיל ונשאר בשנה אחרונה כל אומן שהיו בני כ"ו צמנטים (א) הכי נמי אשכחן צילוג קן וכו' גר יהיה זרעך זרעך מיתחן לא וכו' ועצדוס ועו אותם וכו' והשתא אחי שפיר דמשעו עשר אלפים ופרוטרוט שהיו לשנה לא נתיחד הדיבור עד חמשה עשר אלף כל שנה אחרונה שהיו ראויין למות והיו עציפין בך עד דליתמלי סיהרא ומה שהקשה ר"מ לפירוש הקונטרס למה נשתהה הדיבור שנה ויותר י"ל נמי שאין השכינה שורה לא מתוך עצבות (א) וכן היו עציפין לפי שהיו צטורין למות באותה שנה והאי דנקט נמי חמשה עשר אלפים ופרוטרוט לאו על כל שנה ושנה קאמר אלא רוב השנים ומיהו קשה על פירוש רבינו שמואל דלמה חפרו צברים בשנה אחרונה כיון שמאשתקד ממו כל אומן שהיו ראויין למות שכל אחד היה יודע עצמו שלא היה ממן עשרים ועד ששים מפקדי משה ואהרן:

שצעה הדיעות אין כפרין להפרת נדרים. ביחוד במופחה. לבי כתיב ראשי המטות לאשמועין דליכא דמי מומחה פחד מי ומשטא דלא ילפינן דליכא דמי הדיעות מהכא בשלשה ר"ן ש"ס. שאר"ף. שטולן שואלת ו מו אפילו עשירית כ"י שלא לניס כ"ו [תנתינן כ"ו]. [ומשך בסוף המפחת]

עין משפט גר מצוה

פ"א א"י מ"י פ"א מ"ה קידוש החדש ה"ה א"י סגן עשין מו:

רבינו גרשום

שבת בראשית לא נאמר. משום הכי קרי לה שבת בראשית כדכתיב וישבות ביום השביעי ומשום של שבת זו (א) שבת בראשית ויש שבתות אחרות כדכתיב ביום הראשון שבתה ועוד כתיב והיתה שבת הארץ וגו' ושבת של יום הכיפורים ועוד כמה שבתות לפי עניינן אבל שבת בראשית היתה לכל השבתות: מועדי ה' צריכין קידוש בית דין. דכתיב איש תקראו אותם מועדי קדש שמעבדין אח החדש ואת השנים ומקדשין ומזים: שבת בראשית אינה צריכה קידוש. משום דבכל שבעה ושבעה ימים שבת היא: מועדי ה' צריכין קידוש: ביחוד מומחה. דא אין מומחה גבי הדיעות: יום שנתנו בו לוחות האחרונות. הישוב מן שנתגברו הלויות ויום ארבעים וארבעים יום עד יום הכיפורים: מאי דרש. והתירו לברא לו בזה והכתיב לא תחשוב בחלה: קודם מתי מדבר.

השק שלמה

על רבינו גרשום (א) אולי צ"ל שמהם שלם (ב) נקראו לא נכתבו שנה כאלה. (ג) נאלה לז"ל על שאלה לא מתי מדבר לא א"ל דיעו ע"ש מהם פה אל פה ומנו דלמדין פה וכו'.

ליקוטי רש"י

מועדי ה' צריכין קידוש בית דין. כדכתיב אשר מקראו אותם קרי ציה אה"ט צריכין צ"ד לקדש ראשי חודשים כדי לעשות מועדות שנתנו ממוחין (ויקרא כ"ג) אשר תקראו אותם ממוחין (ויקרא כ"ג) שבת בראשית אינה צריכה קידוש בית דין. שאין צ"ד צריכין לקדש אחד בשנת כדי לעשות מועדי ה' שנת והיו דקמט מעי"ל צ"ד נאמרו לענין קדושת צ"ד ודכתיבא שנת בראשית לא נאמרה עתה לאו ענין של קידוש (ר"ן ש"ס). דמי"ל וקדשא חמליה ממוחין. מועדי ה' צריכין מומחין. מועדי ה' נאמרו לענין שצריך מומחין לקדש את החדש מפני המועדות אל פרשת נדרים לא נאמרה ע"כ נאמרו ענין דכתיבא שנת בראשית תקראו אותם ולמשה ואהרן קאמר שמעו דעני מתי ממוחין מומחין ויין ש"ד שקול ומוסיפין עוד אחד ה"י וי"ו דשנת ודריש תפילי למועדות וכתיב מועדות אלה למשטא משעו אלא פרשת לה כל חד וחד למליה שנת לקידוש צ"ד דלאוי קצעה אלפסה ודריש לומר דלפי צ"ה נמי מומחין שפילי הדיעות סג. והא ראשי המטות כתיב. אלף



# בבא קמא דף פ

## יורה דעה רמז תלמוד תורה

מורי זהב

שפתי בהן רנה

באר הגולה עם ציונים מהש"ך

מג. [רמב"ם] סם [הלכה ג] ממילא דריש לקיש חגיגה דף י"ב ע"ב ועבודה זרה דף ג' ע"ב [מדרש רנה שיר השירים פרשה ה אות ו; טור א"ח סימן רלח מנה שנאמר בלכה ג, יט, ומהא דריש לקיש עירובין סה, א, ומהא דריש ירמיה בן אלעזר סם יט, ב; מג. דריש לקיש כגל נהלא ע"ב; מג. ממילא דריש לקיש כגל נהלא ע"ב; מג. דף י"ב ע"ב; וכדני נהלא; מג. סם כדני יהושע בן קיסה וחגיגה דף ט' ע"א וע"ב; מג. ממשנה ט' פרק ד' דלכות:

ציונים ר"מ"א עם ציונים מהש"ך

כח לשון הטר [עמוד כא] מרמב"ם [תלמוד מורה ג, ג]:

לט) נמוקי יוסף פרק יש מג נוחלין [נגל נהלא ג, ב סוף דבור ראשון] ושי"ט ורשב"ט שם דף קכ"א ע"ב [ד"ה מטי"ו ד"ה מאן] וסוף תננית ע"ש:

ל) בהגהות מיימוניות [דטס קושטא תלמוד מורה] פרק (ד') ג] [הלכה ג] בשם חז"ל [ימא יט, ב; ג] [ל) נמוקי יוסף פרק יש נוחלין [נגל נהלא סם] ותימא דאביי פרק כל כתבי [שנת סוף ק"ט, ב; ג] [ג) פשוט פרק מי שמתו [נככות כל, ד];

ג) תרומת הדשן סימן מ"א:

ד) סברת הרב [דכי משה אות יא] דא כנסתא תרומת הדשן [סם] שחמגמג בה:

### הגהות הסמ"ע

רמז מה שפ"ה ב"ש ויש לאדם להחליף ללמוד בלידה מחמשה עשר באב ואי"ך ... נתנו סימן משכבי עד [קומי שכבי, מן] [קומי שכבי קומי] [שכבי הינו שכבות] [שקורין רות שכתיב בו רות ג, ג] [ג] שכבי [עד הבוקר, רב] [תשנה כאב שקורין איכה כתוב] [איכה ב, יט] [קומי רות] בלידה, ק"ל:

### הגהות והערות

ט) מדרש רנה על שיר השירים וקבלה נקרא מדרש חייט, על שם הפסוק חייט ומסתבר אלע מהיר נתלאכתו, ועכפסוק זה נפתח המדרשים ה"ל:

יח) נשיר השירים רנה הלשון און גרנה על מורה, ע"ש נפירוט מלמטה כהונה ונפירוט ע"ן יוסף:

כה יזהר בב"ל לייזותיו כו'. כחז הפרשה נראה לי כל לילותיו כמשמעו, דאפילו בלילי תקופת חמזו הקצרים גם כן ילמוד, אחד המרצה ואחד הממעט מכל מקום ילמוד מעט. ומה שכתב (בעירובין דף ס"ה ע"א) לא איצרא לילה אלא לשינתא, ומוקמינן לה (תוספות שם ד"ה אלא) בלילי תקופת חמזו, נראה לי דר"ל דלא יהיה לו עיקר הלילה לשינה, ועל דרך שאמרו [עירובין סם] לא איצרא סיהרא אלא לגירסא, ומוקי לה בלילי תקופת עצת הארוכים, וזדאי אז גם כן נרץ לישן ולא ילמד כל הלילה, אלא ר"ל העיקר יהיה לו אז ללמוד מחמת אריכות הלילות,

ועיין [פרישה] ב"א"ח סימן רל"ח [ושו"ע סעיף א;] כו יס"ף. כלומר, ימות בלא עמו: כז בשמשיימים מסכתא כו'. וכתב בסוף תשובת מהר"מ מינץ [סימן קע"ג] דכשנצין לסוף מסכתא ישייר מעט בסוף עד שעת הכושר, יומא דראוי לתקן זו סעודה כו', ולכן נהגו כל הצעלי צמים לילך על הישיבה במחלת הזמן, ולכן מנהג להודיעם כשנצא הרב לסיים המסכתא כדי שיצאו הצעלי צמים גם כן לסיומא, ואז יהיו שמה מחלה וסוף, ויחזרו אחר מינץ לומר קדש דרצנן ועשרה בני רב פפא, והיא סעודת מלואה ד' דאפילו אצל חן י"ב חודש על אציו ואמרו יכול לסעוד

כד כל בית שאין דברי תורה נשמעים בו בלילה אש אוכלתו: כה כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק [ע"ב] או שקרא [ט] ושנה ופירש להבלי העולם והניח תלמודו וזנחו הרי זה בכלל כי דבר ה' בזה [במדבר טו, לא]: [הגה] [ע"ה] ו' ואסור לדבר נשימת חולין ועיין באורח חיים סימן ס"ז סעיף ט"ז:

כו כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוניי וכל המקיים את התורה מעוניי סופו לקיימה מעושר: הגה [ע"ב] [כז] כשמשמיימים מסכתא (ט) מלואה [ט"ז] לשמוח ולעשות סעודה [ט] ונקראת סעודה מלואה [ע"ב] [כז] ואסור לעסוק בדברי תורה במקומות המטונפים [ע"ה] ולכן אמרו שאסור לתלמיד חכם לעמוד במקומות המטונפים מפני שלא יתרחק בדברי תורה [ע"ב] [טו] ומכל מקום [ט] מותר ליכנס למרחץ אף מתוך הלכה שאינה פסוקה [ט] ולא חיישין [ט] שיהרר דמרחץ שומר עלמנו מהרהור תורה:

סס כו', וע"ש. גם מהרש"ל [יס של שלמה] כתב בפרק מרובה [נגל קמא פ"ו] סימן ל"ו [ד"ה וסיוס] דסיוס מסכתא סעודת מלואה היא, ומסיק דמכל מקום אין לצרף שהשמה במעונו. ובסוף הפרק כתב דאפילו מי שלא סיים מסכתא מלואה רצה שיסמח עם המסיים, ואפילו ימיד שסיים מחוייבים אחרים לסיים עמו כו', ע"ש. ובתשובת מהר"ל סימן קע"ב [קנו] [אות ג] דביום שמת זו אציו או אמו [ד] נהגו עלמא להמענות אסור לאכול בסיים מסכתא, דהוי כמו דצרים המותרים ואחרים נהגו זו אסור [כדלעיל סימן רי"ד סעיף א וע"ש]: כח ומכ"ל מקום מותר לייכנס כו'. גם בתרומת הדשן סימן מ"א כתב דמותר לייכנס לצית הכסא ולצית המרחץ אף מתוך הלכה

### ערך ד"חם למהריק"ש

סוף ספ"ה כה עיין אורח חיים סימן פ"ה דין ז': ספ"ה כו סופו לקיימה מעושר. העוסק במורה, קודם שיעסקו יכול להמנות שיעסקו צניו כמורה ועול חלק מלימודו, אבל אחר שעסק אינו מועיל למעסק כמורה או לנטן הממון, והעוסק במורה אצל שכנר בעל חלקו:

### הגהות רעק"א

ד) [ש"ך ס"ק כז] דנהגו עלמא להתענות. נאליה רנה אר"ח סימן תקס"ח [ס"ק טו] דקדק מזה דמשום התענית אסור, ואם כן בלילה הקודמת למענית מותר לאכול כסודות סיים, אבל לא על סעודת צית מילה, ע"ש:

אלא בלילה. והוא במדרש חזית [שיר השירים רבה פרשה ה אות ז] בפסוק [שם ה, יא] קווצותיו תחלים, רבי יוחנן וריש לקיש, רבי יוחנן אומר אין רנה [ט] של תורה אלא בלילה, מאי טעמא ותקם בעור לילה [משלי לא, טז], ריש לקיש אמר ביום ובלילה, על שם שנאמר [יהושע א, ח] יהגית בו יומם ולילה, אמר ריש לקיש יפה למדי רבי יוחנן שאין רנה של תורה אלא בלילה, אמר ריש לקיש כד הוינא לעני באורייתא ביממא בלילא היה מנהגא לי כו'. ובסוף מנחות שיר המעלות הנה ברכו כו' [תהלים קלד, א], ע"ש. ועיין ברמב"ם [שם] [ע"ב]: [ע"ה] [והנה] ואסור כו'. פרק א' דיומא [י"ע ז']: [ע"ה] [נסיף בו הגה] כשמשמיימים כו'. פרק ט"ז דשבת [ריש ק"ט א']: [ליקוט] כשמשמיימים מסכתא כו'. כמו שכתוב בכבא בתרא קמ"א ב', ועיין רשב"ם שם ד"ה מניסן כו', לפי שכאותו יום כו'. ועיין באר"ח סימן תרס"ט בהג"ה, ובהגהות אשר"י סוף סוכה ד"ה ועיין [ע"ב]: [ע"ה] ואסור כו'. פרק ד' דמגילה [כ"ח א'] ושאר מקומות [תענית ב, ב;]. [ע"ה] ר"ב כו'. פרק ג' דברכות [כ"ז ז']: [ע"ה] ומכ"ל מקום כו'. עיין רש"י בקדושין ל"ג א' ד"ה לאונסיה כו':

### פתחי תשובה

ח) ונקראת סעודת מצוה. עיין בתשובת חות יאיר סימן ע' שכתב דהוא הדין יום של אחריו כהנהו, שהרי שלמה המלך ע"ה עשה משתה שבעה ימים [מלכים א, ח, טה], ואפשר שגם שאחר אחריו כמו שכתוב [מנחות ה, א] גבי שבע ברכות מחמת הלילא כו', ע"ש [והובא גם כן לעיל סימן רי"ז ס"ק ט"ו] [ע"ה]: ט) מותר לייכנס למרחץ. עיין בתשובת רב"ז [החדשות ח"א] סימן שמ"ב: כ) עיין בשערי תשובה באו"ח סימן ג' ס"ק א' שכתב סגולה שינוא שלא יהיה רובו ברכו בבית הכסא בשם האר"י ז"ל [והובא באור צדיקים סדר הנהגת אדם בבוקר אות ט] שיאמר תחילה התכבדו מכובדים כו', אף שכתוב בשו"ע שם [סעיף א] דעכשיו לא נהגו לאומרו, מכל מקום יש לאומרו בשביל זה כדי שינצל מהרהור דברי תורה, ע"ש. ואולי לא נאמר הדברים אלא ליחידים אשר חרתם אוננתם ולא לזולתם, דמתו כרמות רוחא, עכ"ד. ולענין נראה דלא שייך מיחזי כיהורא אלא בדבר שעושה בפני רבים, מה שאין כן בזה. [כעת ראיתי שגם הב"י באו"ח שם עמוד יב ד"ה ובניסוחו בשם האבודרהם עמוד לג כתב גם כן דמתו כיהורא, ע"ש]:

### אוצר מפרשים

יג) [שו"ע ספ"ה כה] כ"ל שאפשר כו'. כתב הסמ"ג [לארין י"ג עמוד ג] הפרש מן התורה עובר כלא תעשה, ובפרק שתי הלחם [מנחות עט, ב] אמרין שעובר בשני לאורין, ומסתברא שכלל יום ויום הוא עובר. השב בתשובה ובסוף בסיגופים ותענית ושק ואפר ונויפה ונורי, אסור ללמוד בדברי תורה, [ושירי מנסת הגדולה הגה"ט אות ג"ד]: [בית ד"ח יהודה ס"ק ט]

המסכת וסיים אותה בוודאי מותר, דהוי כמו מוהל, אבל בכהאי גוונא דכתב מהר"ם מינץ דלא למד בעצמו רק תחלה וסוף בוודאי אסור לילך על סיוס מסכת כמו שכתב הב"ח. תלמיד חכם הדרוש ברכים לא יתא שמת מצד הדרושה, ספר חסידים [ריש סימן ח]:

טו) [הגה ספ"ה כז] ומכ"ל מקום מותר לייכנס למרחץ וכו'. והוא הדין לבית הכסא, וכמבואר בש"ך [ס"ק ח] וכן הסכים הרב"י בתשובותיו החדשות [ת"א] סימן שמ"ב: [ברכי יוסף אות כז]

יד, ז) 17. והגאון הלוי תפשו, כי האלף במלת עזאזל הוא בין זי"ן לזי"ן 18. וי"א שהוא הר סמוך אל הר סיני, והשם צוה להוליך השעיר ולהעלותו שם עד שישמט, ואחר כן היו מוליכים אותו בבית המקדש להר אחר, והעד שאמר ויעש אהרן 19. וכן בחג שבועות לפי דעתי כאשר אפרש במקומו 20. וי"א כי עבודת בית שני לא היתה כראשון, כי היה הכהן מחוסר בגדים 21 ואין כפרת 22, וזה המפרש אמר כי השעיר ישלח 23 במדבר, כי כן כתוב ושלח את השעיר במדבר (כב), וטעמו כטעם צפור המטהר מהצרעת שהוא על פני השדה, מקום שאין שם ישוב, והעד אל ארץ גזרה 24. ואנחנו השיבנו, כי השעיר ישלחו במדבר כאשר הוא כתוב, וירדוף אחריו עד שיברח ויעל על הצור, על כן אמרו חז"ל ודוחפו 25. ואמר רב שמואל 26, אעפ"י שכתוב בשעיר החטאת שהוא לשם, גם השעיר המשתלח הוא לשם, ואין צריך, כי המשתלח איננו קרבן, כי לא ישחט, ואם יכולת להבין הסוד שהוא אחר מלת עזאזל 27 תדע סודו וסוד שמו, כי יש לו חברים במקרא 28. ואני אגלה לך קצת הסוד ברמז בהיותך בן שלשים וששלש תדענו 29.

ראב"ע: ודבר עזאזל כמעשה הצרעת ומפורש סודו בדברי חכמינו הקדושים וככה דבר הערפה בנחל. 26 הגאון רב שמואל בן חפני, שלפעמים ראב"ע מזכיר אותו רב שמואל בלבד. ראה הקדמת ראב"ע לתורה, סוף הדרך הא': בראשית כח, יא, הערה 19. 27 המדברה (י). לשם מה נשתלח אל המדבר. 28 השם עזאזל מורכב משתי מלים: עז אול (רד"ק ס' השרשים). והרכבים של שמות ישנם במקרא, שראב"ע רואה בהם חברים לשם המורכב עזאזל, כמו: ראובן — ראו בן; בנימין — בן אוני, בן-ימיני; גלעד — גל עד; בועז — בו עז; עמינדב — עמי נדב וכדומה. ראה יא, כב, הערה 69. 29 תספור מכאן שלשים ושלושה פסוקים עד יז, ז: ולא ינבחו עוד לשעירים — לשדים. כלומר, השעיר נשתלח לכוחות התוהו שבמדבר שאיש מן הישוב לא יינזק מן העונות שהשעיר עליו, כמו הצפור החיה של המצורע, המסמלת נשיאת הצרעת לשדה שאין בו ישוב. רמב"ן: והנה ר"א (ראב"ע) נאמן רוח מכסה דבר, אבל אני (נ"א ואיני) הרכיל מגלה סודו, שכבר גלו אותו רבותינו ז"ל במקומות רבים. אמרו בבראשית רבה (סה, י) ונשא השעיר עליו זה עשו, שנאמר הן עשו אחי איש שעיר. את כל עונותם — עונות תם, שנאמר ויעקב איש תם. ומפורש מזה בפרקי רבי אליעזר הגדול (פרק מו) היו נותנין לו לסמאל שותד ביום הכפורים שלא לבטל את קרבנם, שנאמר גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל. גורלו של הקב"ה לקרבן עולה (צ"ל חטאת) וגורלו של עזאזל שעיר החטאת וכל עונותיהם של ישראל עליו...

מהדורת הרב קאפח: להר עזאז. 17 התוספת של השם אל גותנת לו ציון של הפלגה. 18 אין כאן השם אל. כ"י פריס: והגאון רב מבשר הלוי. 19 בפסוק לד: ויעש — ראב"ע: אהרן. אהרן עשה כמו שנצטוה בזמנו, אבל לא כהלכה לדורות. 20 כג, יא: ממחרת השבת — ראב"ע אחר בירור רחב: והזכיר הכתוב איך יחשבו השנה הראשונה. 21 ראה הערה 12. 22 אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני, ואלו הן: ארון וכפורת וכרובים אש ושכינה ורוח הקודש ואורים ותומים (יומא כא, ב). 23 כ"י פריס, מרגלית טובה, מקראות גדולות — ורשה ישולח. נטר: ישלחו. רשב"ם: לפי פשוטו לשלח אותו חי אל ההרים אשר במדבר כמו שמצינו בצפורי מצורע ושלח את הצפור החיה על פני השדה לטהרו מטומאתו, אף כאן לטהר את ישראל מעונותם משלחו אל המדבר והוא מקום מרעה הבהמות. רמב"ן: להעביר רוח הטומאה. בשילוח צפור המצורע (יד, נג) הוא אומר: שתשא הצפור את כל עונותיו אל מחוץ לעיר אל פני השדה כענין הכפרה בשעיר המשתלח. הוא עומד על כך גם בפרשת עגלה ערופה (דברים כא, ד). 24 רשב"ם: גזרה — ארץ חריבה שאין בה שום תבואה, שהיא גזורה (נ"א גזרה) ונכרתת מכל טוב. 25 יומא סז, א: ודחפו לאחוריו, והוא מתגלגל ויורד ולא היה מגיע לחצי ההר עד שנעשה אברים אברים. כלומר, השעיר לא נשלח להיות חי בארץ גזרה, אלא נדחף מן ההר ונהרג. בס' יסוד מורא שער ט כתב

ולמה יתרגם אותה בהנחה בלבד ולא יתרגם בה הלשון המיוחד לצניפה ממש. ואולי איננו בלשון הארמית, כי גם "הצניפות והרדידים" שבישעיה (גכג) תרגם יונתן כתריא, וואין לשניהם לשון בצניף ובמצנפת רק לשון הקדש מצנפתא.

(ז-לג) וגורל אחד לעזאזל. "הר גבוה, צוק קשה, שנאמר [בפסוק כ"ב] ארץ גזרה" – לשון רש"י. ובת"כ [וכאן]: "לעזאזל – למקום הקשה שבהרים. יכול ביישוב, ת"ל להלן [בפסוק כ"א] המדברה. ומנין שיהיה צוק – ת"ל [בפסוק כ"ב] ארץ גזרה". ולפי זה יהיה פירוש מלת לעזאזל לקשה, והוא כפול הזי"ן, כמו "עוז וגבור" [בתהלים כד, ח].

ור"א כתב: "אמר רב שמואל אע"פ שכתוב בשעיר החטאת שהוא לשם [בפסוק ט] גם השעיר המשתלח הוא לשם. ואין צורך, כי המשתלח אינו קרבן, שלא ישחט. ואם יכלת להבין מלת הסוד שהוא אחר מלת עזאזל תדע סודו וסוד שמו, כי יש לו חברים במקרא. ואני אגלה לך קצת הסוד, ברמו, בהיותך בן ל"ג תדעהו". והנה ר"א נאמן רוח מכסה דבר, אבל אני הרכיל מגלה סודו, שכבר גלו רבותינו אותו במקומות רבים. אמרו בב"ר [סנה, טו]: "ונשא השעיר עליו [בפסוק כ"ב] – זה עשו, שנאמר [בבראשית כו, יא] הן עשו אחי איש שעיר. את כל עונותם – עונות תם, שנאמר [ישם כה, כז] ויעקב איש תם". ומפורש מזה בפרקי ר' אליעזר הגדול [פ"מ]: "לפיכך היו נותנין אותו לסמאל שוחד ביום הכפורים שלא יעכב את קרבנם, שנאמר גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל, גורלו של הקב"ה לקרבן עולה, וגורלו של עזאזל שעיר חטאת, וכל עונותיהם של ישראל עליו שנאמר [בפסוק כ"ב] ונשא השעיר עליו וגו'. ראה סמאל שלא נמצא בהם חטא ביום הכפורים אמר לפני הקב"ה רבון כל העולמים יש לך עם אחד בארץ כמלאכי השרת שבשמים, מה מלאכי השרת יחפי רגל כך הם ישראל יחפי רגל ביום הכפורים, מה מלאכי השרת אין בהם לא אכילה ולא שתיה כך אין בישראל אכילה ושתיה ביום הכפורים, מה מלאכי השרת אין להם קפיצה כך ישראל עומדים על רגליהם ביום הכפורים, מה מלאכי השרת שלום מתווך ביניהם כך ישראל שלום מתווך ביניהם ביום הכפורים, מה מלאכי השרת נקיים מכל חטא ביום הכפורים, והקב"ה שומע עדותן של ישראל מן הקטיגור שלהם ומכפר על המזבח ועל המקדש ועל הכהנים ועל כל עם הקהל, שנאמר [בפסוק ל"ג] וכפר את מקדש הקדש וגו', ע"כ אגדה זו. והנה הודיעונו שמו ומעשהו. וזהו סוד הענין, כי היו עובדי אלהים אחרים, הם המלאכים, עושים להם קרבנות, והם להם לריח ניחוח, כענין שנאמר [ביחזקאל ט, יח-טו]: "ושמני וקטרתי נתת לפניהם... לריח ניחוח ויהי, נאום ה' אלהים". ואתה צריך להתבונן במקרא ובמסורת. והנה התורה אסרה לגמרי קבלת אלהותם וכל עבודה להם, אבל צוה הקב"ה ביום הכפורים שישלח שעיר

#### תכלת מרדכי

(ט) שנשלח שעיר במדבר. ע"י ויקרא ג' א', וד' ב'.

#### כור זהב

[ז] שניהם מצנפתא, כפי תצוה<sup>15</sup> מצנפת ואבנט קפיצין דהיינו פרקי איברים וע"כ אין יכולים לישב רק לעמוד עיין ערוך ערוך קפץ אחרון<sup>16</sup> ורש"י דניאל ז' [מלאכי השרת אין להם קפיצה, נ"ל שצ"ל ט"ז<sup>17</sup>].

(15) תצוה כ"ח, פסוק ל"ז ופסוק ל"ט. (16) וז"ל: בראשית רבה פ' ס"ה, אין להם קפיצין וכו' כלומר אין להם פרקים, עכ"ל. (17) וז"ל: המלאכים נהראו העומדים. שנאמר ביו העומדים האלה (זכריה ג' ז'). מפני שאין להם קפיצים. עכ"ל.